

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет соціології і права
Кафедра теорії та практики управління

«На правах рукопису»
УДК 369.032:37.018.1+316.614

«До захисту допущено»

В.о завідувача кафедри
_____ С. А. Чукут
(підпис)

“ ” _____ 2018 р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра**

зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
спеціалізації «Адміністративний менеджмент»

на тему: «**Державна політика в сфері соціалізації та сімейного виховання
в Україні**»

Виконала: студентка 6 курсу, групи АМ-71мп
Палажченко Карина Сергіївна _____

Науковий керівник професор кафедри теорії та практики
управління, доктор економічних наук,
професор Войтко С. В. _____

Рецензент доцент кафедри соціології,
кандидат філософських наук,
доцент Пиголенко І. В. _____

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____

Київ- 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	9
1.1. Дослідження проблем сімейного виховання та соціалізації особистості в працях вітчизняних і зарубіжних науковців.....	9
1.2. Статеве виховання як складові соціалізації та інституціоналізація статевого виховання молоді в Україні.....	17
1.3. Принципи соціального діалогу та партнерські відносини як критерії формування ефективної політики державного регулювання сферами сімейного виховання та соціалізації особистості.....	27
Висновки до Розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ВИМІРІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	32
2.1. Суть державної політики в сфері сімейного виховання та соціалізації.....	32
2.2. Державне управління у сфері забезпечення функціонування сімейних форм виховання дітей, залишених без батьківського піклування.....	41
2.3. Стандарти сексуальної освіти: європейський та український виміри.....	47
Висновки до Розділу 2	56
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ НА ПРИКЛАДІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ	58
3.1. Державні цільові програми як інструмент практичного вирішення проблем політики регулювання статевого виховання.....	58
3.2. Фінансування проектів статевого виховання.....	64
3.3. Шляхи використання зарубіжного досвіду в системі статевого виховання учнівської молоді України.....	73
Висновки до Розділу 3	87
ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність проблеми сімейного виховання та соціалізація в контексті державного управління в даний час обумовлена значенням, яке займає сім'я та її вплив у структурі особистості. Сім'я є першим агентом соціалізації дитини, а, отже, сприяє формуванню її світогляду, принципів, інколи і вподобань, що, відповідно, позначається на всьому суспільстві. Низка негативних явищ, які вже набувають статусу трендів, спричинених недостатньо кваліфікованим державним управлінням, застарілими програмами, стратегіями, зокрема, і браком сімейного виховання, таких як: високий рівень підліткових вагітностей, хвороб, що передаються статевим шляхом, насилля в сім'ї, низький морально-культурний рівень суспільства, знецінення особистості та проявів індивідуальності, вказують на необхідність оперативного втручання на державному рівні.

Назріла практична потреба у пошуку новітніх засобів та методів державного регулювання сучасного стану української сім'ї. У різних країнах залежно від устрою та пануючих суспільних норм існують стандарти, проекти та закони які регулюють дану сферу діяльності. У зв'язку з тим, що такий комплекс засад державного регулювання не є ефективним в Україні, проблема формування якісної державної політики сімейного виховання як складової загальної політики та реформ в державній службі України є надзвичайно актуальною.

Важливим є питання розробки механізмів становлення особистості як гідного члена суспільства та ефективних технологій реалізації впровадження змін на державному рівні, які у майбутньому втілюватимуться в управлінських практиках.

В Україні діє ряд нормативно-правових документів, що мають регулювати проблеми, які виникають в сім'ї та їх наслідки, проте ефективність, зважаючи на статистичні дані не є достатньою. Діюча

законодавча система є недосконалою, механізми і засади державного регулювання в сфері сімейного виховання потребують певних корективів та внесення правок, що можливо досягнути після проведення науково-методичного дослідження проблематики. Таким чином, сучасна державна політика щодо реалізації засад сімейного виховання потребує більш чіткої та визначеної діяльності, що, в свою чергу, позитивно вплине на формування громадянського суспільства.

Стан наукової розробленості проблеми. Широкий спектр теоретичних і практичних проблем в даній сфері став об'єктом та предметом розгляду для вітчизняних і зарубіжних дослідників. Найбільш вагомими у процесі підготовки даної магістерської дисертації стали низка робіт зосереджених на сучасних тенденціях освітніх трансформацій, розробці та реалізації освітньої політики. Серед них такі автори: В. Андрущенко, І. Зязюн, Н. Лавриченко, В. Лутай, Л. Пуховська та ін.

У контексті здійснення засад державного управління сферою соціалізації та сімейного виховання невід'ємною є тема шлюбних і сімейних відносин, сформована відомими вітчизняними авторами як Т. Алексеєнко, І. Овсієнко, С. Чернишовою та ін.

Динаміка та тренди формування державної політики сімейного виховання в країнах Європи досліджувалась наступними фахівцями: Н. Бейос (N. Vajos), Г. Бредлі (G. Bradley), Р. Гуардіола (R. Guardiola).

Проблематика питань статевого, сексуального та гендерного виховання як складових сімейного виховання європейських країн розкриті у фундаментальних працях О. Демченко, Н. Левчик, Т. Паничок, М. Самарець, Л. Яворської та ін.

Заслужують на увагу праці зарубіжних науковців, основний зміст яких зорієнтований на дослідження трансформаційного процесу навчальної платформи зарубіжних країн. Серед таких авторів варто відмітити А. Грабову В. Кравця, М. Хурша, А. Шиделко, Е. Бенні (E. Benni), С. Сакко (S. Sacco).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерську дисертацію виконано на кафедрі теорії та практики управління факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» згідно з ініціативною темою «Трансформація системи публічного управління України в умовах реалізації цілей сталого розвитку» (ДР № 0118U100522), де автором досліджено кращі зарубіжні практики трансформації державного управління сімейною політикою, визначено основні проблеми, які гальмують впровадження елементів сімейного виховання до загальноосвітньої бази, та розроблено рекомендації щодо їх подолання; розкрито засади державного управління в сфері соціалізації особистості і сімейного виховання в умовах глобалізації та Індустрії 4.0; обґрунтовано потребу їх модернізації.

Об'єктом дослідження магістерської дисертації є державна політика в сфері соціалізації та сімейного виховання.

Предмет дослідження -- механізми державного регулювання у сфері сімейного виховання та соціалізації особистості.

Мета – проаналізувати існуючу систему засад здійснення державного регулювання в сфері сімейного виховання в Україні та реінжиніринг її сучасної моделі. Завдання:

- проаналізувати наукові вітчизняні та зарубіжні джерела, нормативно-правову базу щодо ступеня розробки теми роботи;
- дослідити та узагальнити кращі зарубіжні практики вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері сімейного виховання й можливості їх імплементації в Україні;
- визначити потребу в інституціоналізації статевого виховання як важливого елемента формування особистості;
- проаналізувати реалізацію державних цільових програм, як інструменту практичного вирішення проблем політики регулювання статевого виховання;
- промоніторити рівень бюджетування проектів статевого виховання;

- розробити рекомендації щодо удосконалення засад реалізації державної політики у сфері сімейного виховання та соціалізації особистості з урахуванням кращого зарубіжного досвіду.

Методологія та методи дослідження. У процесі виконання роботи було використано загальні та специфічні наукові методи, такі як: аналіз та моніторинг інформації; системний та структурно функціональний підходи, які дозволили визначити сутність, структуру, функції та особливі риси здійснення політики сімейного виховання; метод порівняння, – з метою виявлення спільних та відмінних рис здійснення засад державної політики статевого виховання як елементу сімейного в різних країнах. З метою оцінки особливостей розвитку негативних наслідків ігнорування впровадження статевого виховання до навчальної програми використовувалися: статистичний метод, який забезпечив виявлення існуючої ситуації щодо хвороб, що передаються статевим шляхом, рівня підліткових вагітностей та інших; метод графічного аналізу, – для представлення співвідношення бюджетування окремих напрямів, які причетні до сексуальної освіти і її впровадження в Україні (наприклад, охорона здоров'я, освіта, наука та культура) та статистичних даних щодо програм забезпечення освітнього простору кваліфікованими кадрами. Для розвитку та поліпшення цілей стратегії формування статевого виховання було використано анкетне опитування, що дозволило максимально ефективно виявити, використати та посилити ключові фактори стратегії формування статевого виховання в Україні як важливого елементу сімейного виховання при здійсненні засад державного регулювання.

Наукова новизна дослідження полягає у вирішенні актуального наукового завдання в галузі державного управління щодо обґрунтування необхідності якісних трансформацій засад державного управління сферою сімейного виховання та соціалізації як одних із головних пріоритетних напрямів, розробки практичних рекомендацій, які можуть бути використані для удосконалення сімейної політики в Україні. Найсуттєвіші результати

дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну, конкретизовано у таких наукових положеннях:

запропоновано науково-методичні рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правової бази освіти, які, на відміну від існуючих, надають можливість розробити концепцію системи, яка сприятиме оптимізації структури управління кадрами в цілому та підвищити якість діяльності підприємств зокрема;

удосконалено методичні засади розширення функціоналу освітніх проектів з метою оптимізації навчального процесу;

набула подальшого розвитку процедура формування системи реалізації засад державного управління в сфері сімейного виховання, зокрема, його елементу - статевого виховання.

Практичне значення отриманих результатів. Комплексний підхід до понять сімейного виховання та соціалізації знайшов своє практичне відображення в меті та завданнях освітніх програм різних ланок та типів навчальних установ в країнах Євросоюзу, які спрямовані на розвиток свідомості й культури, зокрема статевої в учнівської молоді. Установлено, що впровадження таких проектів та програм забезпечило розв'язання комплексу проблем та завдань, що виникають в Україні. Теоретична і практична значущість дослідження полягає ще й у визначенні освітніх умов, сприяючих особистісному розвитку учнівської молоді, зменшуючи негативні наслідки необізнаності в даній сфері. Узагальнення досвіду інших країн дає можливість, враховуючи помилки та недоліки вже існуючих методик впровадження та функціонування механізмів державного управління з сімейного та статевого виховання, максимально ефективно використати дані знання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки були представлені на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку» (м. Київ. 23-24 листопада 2017 р.) та на XXI Всеукраїнській науково-

практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Дні науки» (м. Київ. 19-20 квітня 2018 р.)

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 3 публікаціях:

Палажченко К.С. Особливості процесу політичної модернізації в контексті становлення публічної політики // Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку: матеріали ІХ Міжнародній науково-практичній конференції (м. Київ. 23-24 листопада 2017 р.). Київ: «Інтерсервіс», 2017 р. 126-128 с.

Палажченко К.С. Еколого-соціально-економічне планування розвитку країни як інструмент реалізації стратегії сталого розвитку в Україні // Industry 4.0: Людина і суспільство у вирі трансформацій: матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів «Дні Науки» (м. Київ 19-20 квітня 2018 р). Київ: «Айс Принт», 2018 р. 105-106 с.

Палажченко К.С. Тренди освітянського процесу у контексті глобальних трансформацій/Палажченко К.С./ матеріали соціально-гуманітарного вісника: зб. наук. пр. Вип. 23. Харків: «Новий курс», 2018. 133-137 с.

Структура та обсяг дисертації. Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та рекомендацій, списку використаних джерел та 2 додатків. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок, в тому числі список використаних джерел на 9 сторінках, що містить 87 найменувань, та додатки на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

1.1 Дослідження проблем сімейного виховання та соціалізації особистості в працях вітчизняних і зарубіжних науковців

Актуальність дослідження зумовлена беззаперечною цінністю сімейного виховання та соціалізації особистості для розуміння важливості сім'ї в житті держави і забезпеченні суспільної стабільності та прогресу. У якості одного із стратегічних напрямків розвитку нашої країни поставлена задача створення відповідного середовища для повноцінного і відповідального навчання і виховання дітей в школі і сім'ї. Необхідність зміцнення і підтримки інституту сім'ї і його авторитету, базових сімейних цінностей особливо підкреслюється в умовах соціально - економічної дестабілізації і останніх новин воєнного стану оголошеним указом президента України № 393/2018 про введення воєнного стану з 28 листопада по 28 грудня [48].

Теоретичне осмислення природи сімейного виховання має давню традицію і знаходить своє відображення в наукових працях філософів, педагогів і психологів, соціологів, економістів, демографів, статистів, та, насправді, має величезний список сфер, діячі котрих так чи інакше підходили до понять сімейного виховання. Багатогранність досліджень даної проблематики пояснюється її масштабністю та множинністю елементів, які можна розглядати як консолідовано, так і окремо. Соціалізація розглядається наряду із сімейним вихованням оскільки основа соціального "Я" закладаються аж ніяк не в шкільному колективі - там вони тільки розвиваються, - а в самому ранньому віці.

Досліджувана тема розглядається багатьма авторами і є чи не однією із найсуб'єктивніших, що пояснюється різними нормами та традиціями, впливом оточуючого середовища та визначеної політики сімейного виховання в різних країнах. Не говорячи про те, що в межах однієї країни існують різні погляди, відповідно до регіону. Саме тому цей аспект залишається проблемним полем для державного регулювання. Особливо проблемною складовою сімейного виховання з точки зору державного регулювання є статеве виховання у зв'язку із «відвертістю» та її інтимністю. Саме тому, із-за делікатності справи, управління даними процесами на державному рівні уповільнюються, а інколи, проекти впровадження інновацій або інші трансформації натикаються на супротив суспільства. Для більшості авторів проблеми котрі викликані без діянням держави є вагомими, саме тому їх дослідження спрямовані на аналіз проблеми та пошук вирішення уникнення суспільного супротиву. Хоча дослідження, що спираються на позитивний зарубіжний досвід реалізації засад державного управління в цій сфері, проте немає теми більш складної для освітнього простору (а саме вона є ядром трансформаційних змін сімейного виховання, як посередник між державою та сім'ями).

Здійснення державного регулювання в будь-якій сфері потребує ретельної обізнаності в темі, задля можливості впровадження певних засад максимально уникаючи помилок та охоплюючи всі елементи аби досягти максимального результату. Саме тому огляд літератури наукових діячів, що в різних контекстах розглядають сімейне виховання є обов'язковим.

Для вітчизняних та зарубіжних наукових діячів, предметом науково інтересу яких становить сімейне виховання важливе місце займає проблема створення умов для розвитку сім'ї, як першочергова умова позитивних наслідків, сучасних моделей сімейного виховання та тенденцій розвитку, ролі освітніх закладів у формуванні особистості. У цьому контексті актуальність теми залишається не лише для дослідників проблеми в Україні, але й за кордоном, включаючи розвинені країни світу, гегемонів.

Також, варто звернути увагу на те, що проблема сімейного виховання та створення умов для розвитку сім'ї та функціонування тісно пов'язані з державним управлінням, у вітчизняній та зарубіжній літературі відсутні спеціальні праці, метою яких стало б дослідження сімейного виховання в контексті державного регулювання. Не зроблений порівняльний аналіз державних засад трансформацій в сфері сімейного виховання. Хоча слід відзначити, що низка праць соціологів містять практичні дослідження мета котрих – відображення дійсного стану проблем, спричинених відсутністю державного втручання, ігнорування деяких нагальних проблем: високий рівень підліткових вагітностей, рейтингові місця поміж країн за розвитком СНІДу, моральне та фізичне насилля в сім'ях та інші. Ними було виявлено та проаналізовано позитивні і негативні ідеї сімейного, зокрема й статевого виховання у практиках зарубіжних країн та визначено перспективи їх реалізації системою в Україні.

Найбільш вагомі дослідження, які стосуються сучасних тенденцій освітніх трансформацій на котрий базується розробка та здійснення національної освітньої політики описані В. Андрущенко, Т. Паничок, Т. Кошманова, М. Красовицький, І. Зязюн, Н. Лавриченко, В. Лутай, А. Валицька, М. Лещенко, А. Ліферов, О. Локшина, З. Малькова, О. Матвієнко, В. Мітіна, В. Титов, О. Сухомлинська, Л. Пуховська та ін. [45].

Т. Паничок здійснила комплексне дослідження, що знайшло своє відображення у дисертаційній роботі «Статеве виховання учнівської молоді у Німеччині», описавши у ньому особливості організаційного процесу статевого виховання учнів в Німеччині з урахуванням сучасних проблем та включенням виховних інституцій; вплив державних програм на методи, зміст і способи реалізації державних засад в сфері сімейного та статевого виховання; наслідки втручання держави в досліджувану сферу; різноманітність підходів різних навчальних закладів залежно від їх територіального розташування; запровадження спеціального предмету, що формує навички спілкування та комунікативні здібності, що є запорукою

здорових стосунків. Дана стаття дає можливість аналізу та оцінки результатів роботи державного управління в Німеччині задля імплементації кращого досвіду до своєї країни [45].

У контексті здійснення засад державного управління сферою соціалізації та сімейного виховання невід'ємною є тема шлюбних і сімейних відносин, сформована відомими вітчизняними авторами як І. Даценко, І. Гречин, І. Овсієнко, С. Чернишовою [25].

Саме останній автор присвятив кандидатську дисертацію дослідженню підготовці шкіл Польщі до сімейного життя. Саме такий предмет довгий час існував у радянські часи і був згодом викреслене ний зі списку необхідних предметів. Проте, автор на прикладі Польщі позиціонує думку, про хибність такого вчинку. У роботі «Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у республіці Польща» І. Даценко висвітлює специфіку методів, що використовуються в різних школах Польщі задля досягнення мети та досліджено ідеї, що можуть корисними для української ментальності. Вагомим є дослідження автором етапів становлення системи підготовки молоді до сімейного життя в Польщі, що не обмежується лише освітнім процесом в рамках шкільної програми, що дає можливість на ретроспективу оцінити прогресивні ідеї [27].

Заслуговує на увагу робота вітчизняного автора А. Шиделко «Соціальна профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні та в Польщі» який розглядає проблему, котра на сьогоднішній день в Україні є тенденційним негативним явищем, що не лише деморалізує суспільство, але й має більш негативні наслідки, які стають причиною різноманітних захворювань. На базі досвіду країни-сусідки Польщі пропонується стратегія запобігання статевої та моральної деморалізації неповнолітніх дівчат через систематизовану і організовану профілактичну роботу. Науковцем з'ясовано, що Польща, маючи низку проблем із комерціалізацією особистого життя залучилась підтримкою інших країн, котрі через центри допомоги проводять різнопланові проекти запобігання

прогалин досліджуваної тематики. Автор доводить, що проблематика набула масштабних обертів в Україні через погану координацію та зв'язок (feedback) між державою та суспільством, що в умовах становлення публічної влади є неприпустимою помилкою. Лише узгодженість зусиль усіх інституцій : держави, суспільства, громадянських та релігійних установ, навчальних центрів, і, звичайно, відповідного фінансування проектів можуть стати запорукою становлення громадянського суспільства уникнувши низки описуваних явищ, які дестабілізують країну [69].

Варто звернути увагу не лише на дослідження метою котрих є доведення важливості трансформацій сучасної системи державних засад сімейного виховання, але й тих, які висвітлюють негативні сторони втручання до досліджуваного сектору з боку держави. Однією з таких робіт є дослідження Ф. Коха (F. Koch «Негативне й позитивне статеве виховання»). В аналітично-статистичній роботі здійснена класифікація наслідків втручання до приватної сфери, внаслідок чого автор робить висновки про доцільність самоплинності досліджуваної теми як природнього явища [76].

У наступних роботах автор продовжив дослідження кореляції державних змін, трансформацій державних засад сімейного виховання та стану висунутих ним проблем в контексті сімейного виховання. Дані роботи є більш сучасними, тому краще відповідають реальним умовам сформованими сьогодні у світі [77,78].

На сьогоднішній день актуальним є питання підготовки кваліфікованих кадрів, адже кожна особа хоче отримувати знання, послуги у професіонала своєї справи та компетентного фахівця. Серед авторів, що поділяють вагомість підготовки кадрів в даній сфері, що будуть реалізувати практично теоретично-методологічні засади Р.Борман з працею «Статеве виховання неповнолітніх за участі вчителів», де проаналізовані питання сімейних стосунків, відносин між статтями і роль педагогічного впливу на них. Також висвітлено питання підготовки вихователя до досить відвертої теми. Що і стає причиною складності її викладання-статевого виховання школярів.

Автор намагався надати рекомендації та вирішити загальнопедагогічні проблеми цього напрямку виховання [71]. Як логічне продовження, автор звертається до теми підготовки кваліфікованих кадрів обговорюваного питання в дитячих садках, тим самим звужуючи тему свого попереднього дослідження [70].

Не менш цікавим та корисним є дослідження науковців Р. МакКолла і С. Стоуна з приводу тенденції до розлучень американських сімей, що почало прослідковуватись починаючи від 1980 року (за результатами дослідження професора). Автор висуває ряд нових понять, звертаючи увагу на те, що вони мають бути враховані та детальніше розглянуті іншими авторами. Серед таких понять «дім одного батька», яке виникло як масове явище внаслідок потужних хвиль розлучень, що лише будуть набирати обертів, а за ретроспективою дослідження науковців, ситуація з роками лише буде погіршуватись, набуваючи стану «норми» у суспільстві і призведе до зміни культурного простору та трансформації ролей [80]. Сучасна дійсність є підтвердженням їх гіпотез. Дану тематику розвивав і відомий австралійський професор, публічний діяч МакКі, що займався дослідженням тематики сімейного виховання та його наслідків. Його роботи мають не лише теоретичне значення, а й відобразились у ряді практичних досліджень, з використанням соціологічних методів та інструментів соціології [82,83].

Динаміка та тренди формування державної політики сімейного виховання в країнах Європи досліджувалась наступними фахівцями: Н. Бейос (N. Bajos), Г. Бредлі (G. Bradley), Р. Гуардіола (R. Guardiola).

Проблематика питань статевого, сексуального та гендерного виховання як складових сімейного виховання європейських країн розкриті у фундаментальних працях Н. Левчик, О. Демченко, М. Самарець, Л. Яворської та ін.

Багато доробок сімейного, зокрема статевого виховання налічуються у дослідженнях Балтійських країн. Зауважимо, що рівень розвитку негативних явищ, від котрих страждають всі країни: насилля в сім'ї, високий рівень

підліткових вагітностей та абортів, поширення СНІДу та ряду інших, в даних країнах мінімізовано, вони за рейтингами досліджень очолюють лідерські позиції (потрібно підкреслити, що дані країни входять до десятки кращих країн не лише за цими показниками). На законодавчому рівні з питань сімейного виховання і його елементів регламентуються положеннями Хартії із сексуальних і репродуктивних прав та розробленими «Стандартами сексуальної освіти в Європі». Можливо зробити висновок, що діюча система має право бути одним із зразків для імплементації досвіду, проте, на сьогоднішній день аналізу національної системи виховання як комплексного методу не було. Хоча країни Балтики активно розробляють на сьогоднішній день інші законопроекти регулювання даної сфери, знаходячи її міждисциплінарність та зв'язок з іншими сферами.

Особливої уваги заслуговують праці української дослідниці О. Бялик, її наукові доробки стосуються різноманітних аспектів сімейного виховання, включаючи аспект, що буде розглядатися в межах даної магістерської дисертації, а саме-статевого виховання. Авторкою розглянуте виховання в межах сім'ї, педагогічний елемент, державний внесок та загострена увага на зарубіжному досвіді. На базі опублікованих праць була створена та захищена дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук [23].

На сьогоднішній день соціалізація є вельми популярною темою серед дослідників як виклик на тенденції суспільства. Поширення нової культури та світогляду змушують деяких людей знаходити себе та відкривати в даному світі по-новому. Важливим є питання основних агентів соціалізації, що в умовах сучасної України перебувають в кризі. Спостерігається деформація виховних функцій сім'ї, в результаті чого вона стає нездатною якісно виконувати свою соціалізуючу роль. Формування соціології виховання як галузі знань відбувалося поступово. Одним з перших соціологів, які звернулися до спеціального вивчення соціальної сутності виховання, був Е.Дюркгейм. Ще в кінці XIX ст. він виділив особливості взаємозв'язку педагогіки як науки про виховання з соціологією, оскільки мав великий

досвід педагогічної діяльності - протягом п'ятнадцяти років викладав педагогіку в Бордоском університеті.

Це дало можливість вважати «основою всякого теоретичного формування в педагогіці положення про те, що виховання - явище головним чином соціальне як за своїми функцій, так за походженням, і, отже, педагогіка залежить від соціології сильніше, ніж від будь-якої іншої науки» [29].

Саме тому низка сучасних дослідників, що розглядають вплив на сімейне виховання як важливий аспект діяльності державних діячів в ключі відповідно до висновків Дюркгейма. І, таким чином. на сьогоднішній день існують не лише теоретичні напрацювання, але й вдалі практичні проекти, що включають або ж базуються на методах соціології, які можуть стати підґрунтям державної політики, задля віднаходження найбільш уразливих прогалин досліджуваної теми аби мати можливість найбільш комфортно для держави та суспільства консолідувати зусилля.

Отже, існує велика кількість літератури де увага приділяється сімейному вихованню та його елементам в різних контекстах, включаючи державне регулювання. Вагомість її дослідження полягає у розумінні наслідків проблем, що виникають в сім'ї і не регулюються відповідними органами через призму інших установ, або ж недостатньо правильно відбувається реалізація даної політики. Аналіз та моніторинг досліджень надасть статистично-аналітичні відомості, які допоможуть при формуванні політики спрямованої на вирішення проблем саме цієї сфери, спираючись вже на отриманий досвід інших країн. Що вкотре підкреслює вагомість соціологічної науки та її методів при формуванні національних стратегій.

1.2 Статеве виховання як складова соціалізації та інституціоналізація статевого виховання молоді в Україні

Питання «сексуального» завжди були актуальними темами обговорення як повсякденної розмови так і в наукових колах. Специфіка гостроти обговорення заключається в морально-етичній складовій. Тема багато років вважалась занадто пікантною для обговорення, проте вона все активніше привертає до себе увагу представників різних гуманітарних та соціо-наукових дисциплін. За роки існування людства кількість соціокультурної, біологічної, педагогічної, психологічної та інших видів інформації та знання про статеве життя лише збільшувалось, не втрачаючи актуальності серед дослідників, так і серед читачів, але на теперішній час, серед такого різноманіття літератури, існує явний дефіцит саме наукових робіт присвячених ядру проблеми - сексуальному вихованню, сексуальній просвіті, сексуальній культурі суспільства та їх інститутів. Проблема адекватного сприйняття теми з'являється відповідно через виникнувші протиріччя між проінформованістю населення про теоретичні питання сексуального життя та повсякденними викликами. Така ситуація передбачає необхідність компенсувати протори формуючої системи статевої соціалізації українців [14].

Пропаганда проституції та різних сексуальних орієнтацій, побутове насилля, економічна нестабільність, нав'язування стереотипів чоловічої агресивності, що зумовлює збільшення кримінальних випадків на половій основі, падіння моральних цінностей, правова незахищеність особистого життя, сприйняття сексуального життя у спрощеній, вульгаризованій формі, поширення сексуальних розладів і це далеко не весь список проблем викликаних сексуальною дезорієнтацією – це фон, на котрому відбувається формування сучасної сексуальної культури як результату статевої

соціалізації та здійснюється формування особистості, її взаємовідносин різного характеру між іншими членами суспільства.

Одним із видів виховання є статеве виховання. Нагальність змін в даному процесі зумовлена трансформаційними періодами у становленні української молоді. Потрібно не забувати, що це є лише однією зі складових загального процесу виховної роботи, що реалізується не лише в сімейному оточенні, але й продовжується на навчальній платформі. Даний показник є вагомим у контексті державного регулювання, оскільки задля формування здорової, у всіх значеннях, нації потрібен вплив на статевий розвиток не лише з боку сім'ї, але й комплексного забезпечення правильно виховання. Оскільки статеве виховання – це система медико – педагогічних заходів.

Державне регулювання потрібно застосовувати в дуальному процесі. Тобто об'єктом мають стати не лише діти та молодь, а й батьки. Їх освіта та самоосвіта також має продовжуватись та якісно змінюватись в плані виховання дітей і не лише в обговорюваному питанні. Проте, ускладнення сексуальної просвіти дітей або молоді з боку батьків відбувається через гостроту теми і невміння обрати правильну форму або метод роз'яснення деяких речей, котрі є біологічно або психологічно природними. Саме тому, коли ми говоримо про сексуальну та статево освіту варто включити до суб'єктів членів родини [17].

Кожне втручання, корекція, навчання має відбуватись не за суб'єктивно обраним методом. Науковість знання є одним з критеріїв позитивних результатів виконання плану та досягнення цілей. Процес інституціоналізації наукового знання, або іншими словами освіти соціального інституту, формується з ланки послідовних етапів. Інституціоналізація наукового знання відбувається в період накопичення проблем та матеріалу до даного питання. Питання сексуальності породили інтерес своєю дуальністю ставлення до неї ще за античних часів. З тих пір обсяг матеріалу значно зріс, так як і зацікавленість суспільства до обговорення тематики. За останнє сторіччя існує тенденція до актуалізації та

долучення до важливої для сучасності тематики. Окрім того, що з'являються безліч творів присвячених проблем сексуальності, через призму медичного, біологічного, психологічного та історичного аспекту, до кількості цих досліджень додаються популяризовані (здебільшого жіночі) журнали, авторські блоги, котрі щоденно набирають мільйони переглядів та інші пости в мережі інтернет і, безпосередньо, в соціальних мережах. Звичайно, що про науковість такого знання не йде мова, але вплив від даного виду публічних висловлювань є набагато більший аніж від наукової літератури. До того ж, критерії науковості знання на сьогоднішній момент є заниженими, викликаючи проблему недостовірності результатів дослідження та виникнення так званого «квазі знання» [10].

Проте, серед різноманітного матеріалу літературних джерел найменше представлені роботи щодо культури сексу через призму інших суміжних наук, що знаходяться на стиці: соціології, філософії, культурології і педагогіки. Маючи досить активну видавничу діяльність та доступності будь-яких тем, до сих пір під термінами «сексуальна культура», «статеве життя», «сексуальна активність», «сексуальна позиція», «психосексуальна поведінка» трактується одне й те саме, що є головною помилкою у статевому вихованні, оскільки в дефініціях багато різночитань. Самі формулювання дивують різноманіттям трактувань, а інколи відсутністю загальноприйнятих визначень.

На сьогоднішній день виникає гостра проблема у високому рівні сексуальної освіченості та ціленаправленої роботи зі статевого виховання та просвіти. Аналіз книг теологічного та педагогічного змісту досліджень теорії виховання дозволяють констатувати різноманіття педагогіко-виховних систем, механізмів, концепцій та підходів у формуванні та оптимізації сексуальної культури різних соціальних інститутів, утворень та угруповань.

Перш ніж говорити про популяризацію методів та механізмів врегулювання статевого виховання та статевого життя загалом, потрібно розглянути питання появи науки, в рамках котрої закономірне предметне

обговорення про описуване явище. Сфера наукового знання, де розглядаються питання статевого життя в соціальному просторі називається сексологією. Наука не є секретною, її назву та, частково, зміст знають в Україні, проте дуже часто досить гуманітарну науку передають на відкуп медичному знанню, а саме її відділу медичній сексології та медичній психології. З цих міркувань сама дисципліна в гуманітарних ВНЗ не викладається, або викладається факультативно, не говорячи про шкільну освіту, а залишається на самотійний огляд. Відомий філософ епохи відродження в славнозвісній книзі «Опыты» висловлює недвозначну думку про ставлення людей до сексуальної тематики. Його думка знайшла підтримку в особі інших авторів світової літератури та вплинуло на розвиток філософії епохи Відродження та Нового часу. Френсис Бекон, Ж.Ж-Руссо, Вольтер, Дени Дидро, Лев Толстой та багато інших мислителів не однократно посилались на роботи Монтеня у своїх творах. Автор стверджує, що така картина дійсності вимальовується оскільки природні речі, такі як статевий акт, як приклад, стають все більш відчуженими темами для публічних розмов і не лише відчуженими, а й набувають відтінку невихованості. В благопристойній розмові ця тема стала табуованою, хоча дискусії на рахунок не менш привабливих тем як вбивство, пограбування, зрада ведуться і активно розповсюджуються в ЗМІ та у повсякденних розмовах займають високе місце, проте такі прості речі ми вводимо в ранг заборонених. Чи не впливає з цього висновок, що чим більше ми мовчимо, не зачіпаємо в наших розмовах, тим частіше на цьому зациклені наші думки. Результатом секретності теми стає необізнаність і вихідні з цього плачевні результати [39].

Як і будь-яка наука, сексологія проходить свою генезу розвитку і на сьогоднішній день є різноплановою наукою, що містить чи не найбільшу кількість підходів до розуміння дисципліною. Зміни в суспільному бутті та суспільній свідомості, як і самосвідомості, були поштовхами до трансформації самого трактування терміну «сексологія». Багато вчених,

таких як І. Кон, В. Каган, К. Імелінський, Т. Бостанжиев, Б. Ананьева та багато інших дослідників намагались розширити предметне коло досліджень, що призвело до невизначеності самого предмету. Проте, найбільш усталеним варіантом є визначення сексології як міждисциплінарної області знань присвяченої вивченню статі та сексуальності, її предметом - поведінку людини її діяльність в соціокультурному оточенні та вплив на нього, а об'єктом - сама людина. Хоча поширеною помилкою є вважати об'єктом досліджень сексуальну поведінку [31].

Сексуальна діяльність (або, як прийнято за термінологією, - сексуальна активність) - одна з найбільш значущих у життя людини, та людства загалом. В сформованих умовах сьогодення важко заплющувати очі на це. Сексуальні реформи, демографічні заклики з боку держави, посилення феміністичного руху в країні, поширення свободи спілкування між чоловіком та жінкою, активна зацікавленість масмедіа та інших засобів масової інформації-джерело нашої освіченості та досвідченості з даного приводу. Моніторинг проблем створених та сексуальному ґрунті дали поштовх до розвитку сексології в руслі статевого виховання як елемента соціалізації.

До структурного поділу науки входить формування сексуальності в її онтогенезі. Сексологами виділяються певні вікові етапи розвитку сексуальності та детально описано що саме відбувається з тілом та психікою людини в той чи інший період. Такі знання були адекватно оцінені урядами багатьох європейських країн та США. Саме тому сексологія, її напрямки давно є інституціоналізованими державними програмами і активно вивчаються студентами університетів та коледжів. Проте, невідповідність знань студентів їх потребам та бажанням призвели до трансформаційного процесу освіти. Початок державного втручання в статевий розвиток на думку експертів має наставати в період дошкільної освіти і продовжуватись на протязі всього періоду шкільної освіти. Проте, кожна країна обрала свій підхід до даного питання [15].

У Данії до уроків сексуальної освіти долучаються волонтери або дослідники. Практикують запрошення зовнішніх експертів. Вони розповідають про свій досвід: працівники комерційного сексу, люди нетрадиційної орієнтації або ВІЛ-хворі (доречі, така практика є досить ефективною, з огляду на різні соціологічні дослідження тем стосовних сексуальної освіти). В Австрії долучаються батьки. В Іспанії дисципліна викладається лише в деяких школах. В документі «Стандарти сексуальної освіти» редакції 2013 року акумулюються дані про аналіз справ в 24 країнах ЄС. Відповідно до моніторингу та аналізу справ, обов'язкова сексуальна освіта, починаючи від 2013 року у всіх країнах європейського союзу істотно відрізняється за змістом та якістю [74].

Найбільш розвиненими країнами в сфері сексуальної освіти є Північні країни та країни Бенілюксу. Ще в 1970 році сексуальна освіта входить до обов'язкового вивчення шкільної програми у Фінляндії. Проте, після деяких революцій в країні предмет втрачав свою обов'язковість і знову з'являвся на виклики суспільства. Наразі Health Education - стандартна програма для дітей від 13 до 17. Обговорюваними темами є біологічні питання: менструація, статеві акти, статеве дозрівання, контрацепція, перший сексуальний досвід, хвороби та інфекції; морально-етичні: мастурбація, аборти і питання сексуальних меншини. Окрім вчителів біології та охорони здоров'я школи запрошують різних професіоналів задля проведення тематичних курсів. Кожен заклад використовує свої методи: відео проекти, групові дискусії, фокус групи або ігри [5,74].

Швеція- країна першопроходець справ секс освіти. Саме тут уроки статевого виховання були вперше введені до загальнообов'язкової програми у 1955 році. Хоча до такого результату була проведена масштабна, довгострокова робота Асоціації сексуальної освіти (RFSU) заснованої ще у 1933 році. З моменту проведення перших занять «складні» теми ставали більш легкими, ні разу не заборонялись і не викликали ажіотажу навколо себе удосконалюючись з роками. З тих пір шведські школярі добре обізнані

в статевій освіті і на питання про інтимні речі не соромлячись відповідають, наприклад, на питання про те, звідки вони дізналися інформацію про методи контрацепції, більшість вказують на шкільні уроки сексуальної освіти. До того ж, це перша країна, яка почала розповідати школярам про різні прояви сексуальної ідентичності, дбаючи про толерантне ставлення до представників ЛГБТ (хоча на сьогоднішній день виокремлюють набагато більше проявів). Говорячи про позитивний вплив таких рішучих впроваджень варто відмітити, що рівень підліткової вагітності є одним з найменших у світі, а показник підліткових пологів складає 2,7 на 1000 підлітків, коли середній показник в країнах коливається від 1-300 на 1000 підлітків [74].

Шотландія - ще одна країна, що має позитивний досвід впровадження сексуальної освіти, хоча вона не є обов'язковою. За Навчальною програмою дітям дошкільного віку розповідають про частини тіла в ігровій формі, розглядаються розмноження тварин. Зі шкільного віку – про статеве дозрівання і, безпосередньо, статевий акт. Далі про результати, які виникають внаслідок вивчених тем (контрацепція, аборти, безпечний секс). Для закріплення пройденого матеріалу для батьків створена програма домашнього використання – *Speakeasy*, що полегшує комунікацію на дану тематику з дітьми. В програмі є екскурс стовно того, що потрібно розказати дітям про статеве дозрівання суспільне відношення до сексуального, соціальний тиск.

Чудовим прикладом вирішення питань впровадження статевого виховання з розрідженим суспільством є Великобританія. Неоднозначність реакції зі сторони суспільства змусило країну не призупинити розвиток, а стимулювати його шляхом впровадження різноманітних програм. Так, вони відрізняються в залежності від формату закладу. Але всі діють на безконтрольній основі, що означає лише начитку лекцій, без оцінювання засвоєних знань. В більшості своїй розглядаються питання фізіології та вагітності. Тема контрацепції підіймається на розсуд вчителя з можливістю батькам відмовитись від даного предмету [24,23].

Цікавою є версія США. Як відомо, законодавство різних штатів є відмінним від інших, інколи навіть в таких вкрай важливих питаннях як наркотики, зброя, дозвіл на їх використання. Так само розділився поштатно досвід впровадження статевого виховання. Найбільш розповсюдженими є дві версії підходів. «Повний» підхід, якщо його можна так назвати, базується на абсолютній відкритості, включаючи питання сексу, вагітності, абортів, контрацепції і різних орієнтацій. Зазвичай курс триває 7 років, маючи на меті поступове включення учнівської молоді до проблематики в залежності від вікової групи. Інша версія є «скороченою» за показниками, котрі включені до програми і часовим проміжком викладання. Забороненими темами є статевий акт, вагітність, контрацепція, оскільки релігійні настрої певних штатів не допускають обговорення даних тем в межах навчальних закладах, оскільки планування статевого акту не планується до створення сім'ї. Саме тому, за умови скорочення відповідних тем, програма просвіти складає лише два роки замість семи [15].

Приклад Польщі є наглядним для України і її досвід сповна може бути імplementований до державного управління даною сферою. Ця держава ще чотири роки тому мала досить великі проблеми з сексуальною освітою. Основною проблемою став великий вплив релігії і, безпосередньо, церкви в країні. Таким чином втручання релігійного стало результатом відсутності конкретної, точної та достовірної, та що не мало важливо, відкритої, доступної інформації про сексуальність; відчутний брак толерантності до людей з нетрадиційною орієнтацією, а також укорінення стереотипних пізнань гендерної направленості. Дослідження 2011 року, в якому брали участь учні польських загальноосвітніх шкіл, виявило, в більшості шкіл уроки сексуальної освіти були факультативними, а не входили до загальних дисциплін. За результатом опитування часто уроки відміняли зовсім. Вчителів сексуальної освіти в Польщі (це переважно священики і вчителі релігії, а іноді польського, біології, фізкультури, і навіть бібліотекарі) діти часто вважають некомпетентними. Педагоги часто висловлюють свою власну

думку, яка базується на релігійних традиціях, замість об'єктивної інформації. У 2011 році сексуальна освіта в Польщі стала обов'язковим предметом для учнів з 12 років [19].

В Індії, Китаї, Непалі, Пакистані та ряду інших країн тема статевої просвіти табуована. Хоча громадянські організації ініціюють поштовхи до зрушень, проте сьогодні низка негативних факторів змусило державу лише до дозволу трансляції мультиплікаційних замальовок про ризик освітніх домагань, мультфільмів і соціальних банерів із закликами до толерантного ставлення громадян один до одного.

Якщо говорити про Україну, доки зарубіжні школярі та студенти дізнаються про полове дозрівання та всі речі, що стосуються цієї тематики в межах навчальних закладів, то інтернет – основне джерело інформації сучасної молоді з різних питань, і сексуальні стосунки не стали виключенням. Результати щорічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді», показують таку динаміку: першим в списку з джерел є інтернет; далі телебачення і друзі; наступні отримали інформацію від батьків про статеві стосунки і лише меншість від медичних працівників. Така картина не змінюється впродовж років. Аналітики та експерти стверджують, що саме інтернет є негативною складовою у формуванні сексуальних та гендерних стереотипів, більшість з яких не відповідають дійсності, інші продукують шкідливі стереотипи, наштовхуючи на отримання квазі знання та створення фальсифікованого світогляду. Окремою темою є сприйняття порнографії як зразок нормально сексуального життя та сприйняття гендерних ролей в цьому контексті [16].

Можна зробити висновок, що поняття «сексуальна освіта» в Україні існує лише на теоретичного пізнання та знаходиться в процесі колізійного бачення. Стандарти освіти розроблені ООН, що допомагають побороти розбіжності питань чи потрібна сексуальна освіта і які методи та коли потрібно застосовувати. Достатніми для освоєння статевої знань, вмінь та навичок вважається достатніми за рахунок вивчення біології та основ

здоров'я. У деяких варіаціях картина доповнюється, чим і ускладнює ситуацію, християнською етикою, котра насаджує комплекси та страх перед природними знаннями. В основі таких предметів лише поверхове пропагування ідеї планування сім'ї, не доповнюючи інформацію нюансами, особливостями, тонкощами, лише залякування гріховністю содомії. Окрім того, роль держави, її планування розвитку статевого виховання в початкових закладах не є повною. Прикладом такої не комплексної роботи є імплементація міжнародного досвіду з приєднання до освітньої програми факультативних занять з протидії ВІЛ/СНІДу, котрі можуть вести лише вчителі, що отримали дозвіл шляхом проходження спеціальних курсів. Інформацію де можна пройти курси не має. Таким чином факультативні заняття існують лише на папері і втілюються в життя позашкільно. Проаналізовані вище програми мають істотні відмінності, хоча і регулюються Стандартами, їх втілення є принципово різне, як і різний рівень сприйняття необхідності такого розвитку дитини на рівні навчальних закладів. Уроки, що проходять в інших країнах важко уявити в сучасних реаліях українських шкіл або ВНЗ, не говорячи про дошкільну освіту, хоча думка науковців схиляється до того, що починати втручання професіоналів потрібно в раннього дитинства, оскільки статево виховання - частина соціалізації, яка починається від народження дитини. Оцінки проведених UNAIDS говорять про масштабність та лідерство України за поширення ВІЛ, кримінальними ситуаціями спровокованими нав'язуваними стереотипами та сформованою сексуальною активністю, сексуальною поведінкою громадян [19].

1.3 Принципи соціального діалогу та партнерські відносини як критерій формування ефективної політики державного регулювання сферами сімейного виховання та соціалізації особистості

Робота з ефективного вирішення питань якісного впровадження засад державного управління в сфері сімейного виховання та соціалізації має будуватись на основі консолідованих зусиль влади та суспільства, тобто-соціального діалогу або, так званого партнерства [54].

Суть такого виду співпраці щодо формування і реалізації сімейної політики полягає в постійних конструктивних переговорах сторін, спільному вирішенні важливих проблем, узгодженні позицій та подальшого розвитку, налагодженої системи feedback. Соціальний діалог і партнерство базуються на принципах: законності, добровільності, рівноправності, паритетності представництва, пріоритетності узгоджувальних процедур, взаємоповаги, відповідальності сторін.

Партнерство у сфері вищої освіти можна розглядати з двох сторін. З одного боку – це юридична форма організації спільної економічної діяльності декількох фізичних або юридичних осіб, одним з яких є організація професійної освіти, з іншого – це форма співпраці громадських організацій, фірм, компаній з освітньою організацією, яка не закріплена в установчих документах, а підтверджена фактично (договором або протоколом про корпоративне партнерство). Партнерство у сфері професійної освіти припускає кооперацію («спільно-розділену діяльність») людей і соціальних інститутів для досягнення власних цілей професійної освіти. У широкому сенсі соціальне партнерство розуміють як відносини між державою, його органів і представників з іншими суб'єктами: особистістю, сім'єю, асоціаціями, неурядовими організаціями, організаціями професійної освіти [65].

На думку Чванової М.С., соціальне партнерство – це «метод вирішення соціальних, економічних проблем і регулювання протиріч між ВНЗ, працедавцем і державою. Воно відображає історично обумовлений компроміс інтересів головних суб'єктів сучасних економічних процесів, це – умова політичної стабільності та прогресу». Соціальний діалог на практиці реалізує ідею соціального партнерства [66].

Соціальний діалог спрямований на регулювання соціальних процесів, підвищення дієздатності системи виховання свідомої громади. До основних завдань соціального діалогу та партнерства належать: визначення пріоритетних напрямів реформації системи; координація ефективного використання та впровадження нових технологій; формування необхідного професійного, кадрового, інтелектуально-творчого потенціалу; прогнозування та планування професійної підготовки спеціалістів; визначення стратегії державної політики в сфері сімейного виховання та соціалізації та її адаптації до нових стандартів або віднаходження власного шляху розвитку зважаючи на позитивний і негативний досвід інших країн.

Реалізація мети й завдань соціального діалогу та партнерства здійснюється шляхом розроблення програм та методів реалізації даної політики, для забезпечення максимальної проникності в суспільне життя [66].

Виходячи з того, що держава має забезпечувати можливість здійснення кожним громадянином його права на батьківство, можливість виховання та обирання його методів і форм, забезпечувати якість програм щодо виховання, саме навчальним інституціям належить координуюча роль у соціальному діалозі щодо даної політики. Навчальна платформа реалізує цю функцію за такими основними напрямками:

- забезпечення соціального діалогу та партнерства через відповідні органи;
- створення законодавчої бази, необхідної для формування та реалізації сімейної політики;

- виходячи з наявного стану та на перспективу вивчення позицій дослідників;
- координація роботи щодо використання результатів наукових досліджень, вітчизняного та світового досвіду у стратегічних і поточних рішеннях та практичних заходах вдосконалення сімейної політики;
- залучення суб'єктів соціального партнерства до розроблення та реалізації програм в сфері освіти, як найважливішої інституції масового розповсюдження;
- моніторинг та координація дій щодо ефективного використання бюджетних коштів для розвитку обговорюваної сфери, сприяння та активізація її інвестування;
- активізація соціального діалогу щодо вирішення питань затребуваності відповідних змін через призму міжнародного досвіду.

Партнерство проявляється у встановленні зв'язків між різними інститутами суспільства і засновано на встановленні певного балансу інтересів сторін та інтеграції інтересів в єдине ціле. Результативність такої взаємодії залежить від чіткості визначення цілей, формулювання завдань, правильності розподілу ролей, обов'язків і відповідальності всіх сторін на основі взаємних інтересів. Оскільки сталий розвиток країни передбачає розвиток стратегії турботи про нинішні і майбутні покоління, то здійснення такої стратегії не представляється можливим без розвитку соціального партнерства [64].

Також однією з актуальних форм соціального діалогу та партнерства в сфері сімейного виховання є проектна діяльність волонтерських загонів та різноманітних комерційних арт-платформ, які долучають велику кількість спеціалістів, інтегруючи їх в одну команду.

Висновки до розділу 1

Обсяг літератури з питань сімейного виховання є одним з найбільших, оскільки, по-перше, це є однією з первинних проблем суспільства, яка активно розглядалась філософами починаючи з античності, та не втратила своєї популярності і на сучасній стадії розвитку суспільства. По-друге, з розвитком суспільства проблематика теми лише зростала, але й доповнювалась новими елементами. І на сьогоднішній день, з огляду на негативний вплив досліджуваного сектору, можна зробити висновки, що проблема є наслідком недосконалого державного регулювання в досліджуваній сфері. Огляд проблематики допомагає зрозуміти вагомість створення ефективно функціонуючої системи заходів реалізації державної політики в сферах сімейної освіти та соціалізації.

Таким чином державне управління в сфері сімейного виховання та соціалізації – це система заходів, спрямованих на вирішення питань, пов'язаних з підтримкою та розвитком інституту сім'ї. Державна сімейна політика будується за принципом «політика сім'ї - політика держави». Саме делікатність теми часто є мотивом для бездіяльності, оскільки негативні наслідки втручання можуть мати ще вразливіший характер. Дану ситуацію по аналогії можна порівняти з лікарською практикою. Активні дії можуть нашкодити, особливо в умовах халатної поведінки медичного персоналу, проте це не означає, що вирішенням проблеми має стати бездіяльність. Тому одним з гасел при здійсненні державної політики має стати «Не нашкодь». Особливо даний постулат є вагомим при здійсненні засад державної політики в сфері статевого виховання, як одного з елементів сімейного.

Формування громадянського суспільства за звітами державних діячів є однією з основних цілей держано-політичних установ. Саме тому процес виховання та соціалізації, що проходить свої перші етапи в сімейному колі є

важливим елементом для контролю з боку держави. Проте складність регуляції та контролю таких речей виникає ще й внаслідок унеможливлення безпосереднього втручання до сімейних справ. Тому регуляція та корекція здійснюється шляхом непрямого впливу. Одним із масштабних непрямих агентів є освітні платформи в будь-яких їх проявах.

Задля реалізації основного завдання сімейної політики в сфері вищої освіти, щодо ефективного вирішення питань якісного забезпечення знаннями, уміннями, навичками та компетенціями засади мають будуватися на основі таких чинників, як соціальний діалог, що включає в себе соціальне партнерство, і дозволить підвищити дієздатність системи підготовки рішень проблем сімейного виховання за допомогою створення зв'язків між освітніми закладами і різними інститутами суспільства та суспільством загалом. У зв'язку з поширенням інструментів електронного урядування забезпечити такий контакт стає все легше, проте, потребується активне залучення громадян та їх зацікавленість в отриманні результатів.

Дані трансформації є необхідними, зважаючи на негативні наслідки бездіяльності з боку владних установ. Сфера освіти є провідною галуззю розвитку знань і здібностей людини. Це головний вектор розвитку, який забезпечить інтенсивний кількісний і якісний ріст у довгостроковій перспективі. Тому має значний вплив на розвиток суспільства і має бути обговорений в контексті державного регулювання сімейним вихованням.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ У ВИМІРІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1 Суть державної політики в сфері сімейного виховання та соціалізації

Першочергове завдання реалізації державної сімейної політики є підтримка та розвиток інституту сім'ї. Хоча сімейна політика є лише частиною соціальної політики, проте в своєму арсеналі містить систему механізмів, заходів та оцінок спрямованих на реалізацію та контроль правових, кадрових, економічних, інформаційних, наукових і, навіть, пропагандистських проблем. Спрямовані і сприяють поліпшенню умов і якісному підвищенню рівня життя української сім'ї. Головне завдання державної сімейної політики-забезпечити необхідні умови, внаслідок котрих будуть реалізовані функції сім'ї та підвищиться якісний рівень життя родини.

Як соціальний інститут сім'я являє собою складне соціальне утворення, що має специфічну стійку сукупність подружніх, батьківських і родинних відносин, організаційно оформлених для виконання соціально значущих функцій. До специфічних функцій сім'ї, що відрізняють її від інших інститутів відносять: репродуктивну (народження дітей), екзистенціальна (утримання дітей та інших членів сім'ї) і соціалізаційна (виховання дітей). Важливість вищезазначених функцій беззаперечна, бо об'єктивно необхідні для існування та розвитку як окремого індивіда, так і суспільства в цілому, оскільки вони забезпечують задоволення різноманітних соціальних потреб, відновлення не тільки демографічного положення населення, але й його духовного, культурного, морального, освітнього потенціалу. Державна сімейна політика будується за принципом «політика сім'ї - політика держави». Формування громадянського суспільства за звітами державних

діячів є однією з основних цілей держано-політичних установ. Саме тому процес виховання та соціалізації, що проходить свої перші етапи в сімейному колі є важливим елементом для контролю з боку держави. Проте складність регуляції та контролю таких речей виникає внаслідок унеможливлення безпосереднього втручання до сімейних справ. Тому регуляція та корекція здійснюється шляхом непрямого впливу. Одним із масштабних непрямих агентів є освітні платформи в будь-яких їх проявах [9].

На сьогоднішній день освітня платформа на будь-яких її рівнях не перестає бути уніфікованою. Перетворюючись в навчально-виховний комплекс, забувається мета навчально-виховних заходів, цінністю яких має бути формування освітнього процесу як системи принципів базовими з яких є: індивідуалізація та диференціація, гуманітаризація та інтенсифікація, гуманізації та демократизації, зверненню до національних традицій, тощо. Проте, основною ціллю освітнього процесу в Україні є формування особистості в будь-яких проявах людської діяльності, гідного члена демократичного суспільства та свідомого громадянина з притаманним набором характеристик: повага до себе та оточуючих, їх прав та обов'язків, з активною громадською позицією та низкою інших. Важливу роль у формуванні вищеперерахованих якостей, соціальних компетенцій відіграє середовище-все що оточує дитину з раннього дитинства і є її джерелом виміру та формування світогляду, цінностей та принципів; закладає умови її розвитку. Особистість соціалізується в середовищі. Найбільш впливовішими факторами соціалізації є найближче оточення: сім'я, друзі, дитячий колектив, інші суспільні групи, котрі оточують; та величезна кількість соціальних інститутів та структур, на котрі покладена виховна роль [40,3].

Проте, соціалізація як явище у розробці навчальних планів залишається прерогативою виховання, а не учнівського процесу. В традиційній моделі навчання соціалізація займає другорядне місце, поступившись навчанню як базису. Результатом такої ієрархії стала не сформованість низки навичок та компетенцій випускників навчальних закладів, нерозвинутість соціальних

здібностей. За таких умов випускникам важко адаптуватись до існуючих соціально-економічних умов, виявляється нездатність до самореалізації себе як особистості в суспільстві, інколи простежуються випадки асоціативної поведінки.

Саме тому питання дослідження та логічних змін в цій сфері є актуальними. Така задача потребує докорінно нових змін та перегляду світосприйняття традиційних підходів процесу соціалізації дітей різних вікових категорій з точки зору проблем підготовки професіоналів. Процес трансформації почався 2011 року і вже дає низку результатів. Так, на загальнодержавному рівні відбуваються зміни законодавчих актів та концепцій з проблем розвитку освіти в Україні: Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта», Концепція розвитку загальної середньої освіти, Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті та ряд інших. Міністерством освіти за допомогою працівників навчальних закладів була розроблена Програма розвитку, ціль котрої не лише підвищення рівня та якості надання освітніх послуг, а й забезпечення цілісного комплексу соціально-педагогічних умов формування гармонійної особистості відповідно до рівня дорослості школяра. На рівні дитячих садків має успіх впровадження базової державної програми «Я у світі» та експериментальної - «Впевнений старт», емпіричним базисом є ідея ранньої соціалізації дитини. Зростає роль нешкільних навчальних закладів, що сприяють розвитку дитини та її реалізації її творчого потенціалу, проте законодавче втручання в такого роду закладів є досить складним і на даному етапі заключається у втручанні держави лише як бенефіціара та спонсора. В рамках освітніх реформ відбулось завершення обговорень з приводу впровадження проекту «Концепції громадянської освіти та виховання», за яким готовність учня буде передбачена у разі виконання не лише основного завдання освітнього процесу - навчання, а й системи набутих характеристик, таких як:

1. Виконання ролі я - учень, з майбутнім розвитком в я - успішний працівник;

2. Набуття компетентностей та знань в галузі правової свідомості: знань обов'язків та прав в усіх сферах діяльності;
3. Формування ціннісної системи [56].

На концептуальному рівні перед державою постає освітнє завдання – забезпечення освітньої платформи, де особистість з дитинства усвідомлювала б особисту значущість та важливість соціального фактору та набула досвіду взаємодії в соціумі через призму системи ціннісних ставлень. Модернізація національної платформи освітніх послуг в умовах сучасних трансформацій усіх сфер життя спонукає до переосмислення існуючої системи та зосередженості на критичних проблемах які затримують розвиток освітньої сфери блокуючи можливість забезпечення новою якісною освітою, яка відповідає б стану та викликам суспільства. Серед гальмуючих проблем першість віддається проблематиці відсутності комплексної системи виховання, духовного і морального, фізичного розвитку і соціалізації дітей та навчальної молоді.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. наголошує на пріоритетні напрями державної освітньої політики. Серед них побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та навчальної молоді, що передбачає розбудову старих методів та принципів побудови навчальних програм та створення нових національних програм та механізмів покращення взаємодії управлінських органів та громадськості, громадянських організацій сфери розвитку, навчання та виховання, і важливого елементу-соціалізації [51].

Окрім питання важливості впровадження елементу соціалізації до навчального процесу, переосмисленим має стати сімейне виховання в системі освіти України. На парламентських слуханнях не однократно в умовах економічно-соціальних трансформацій було піднято питання стану, проблем та шляхів вирішення питань збереження інституту сім'ї через освітні інституції. Так як інститут сім'ї є проміжною ланкою між суспільством та індивідом, то рівень розвитку суспільства корелює з сімейним вихованням та

відбивається на сімейних відносинах, що в свою чергу впливає на формування соціальної позиції людини. Тому «створення» індивіда починається з гармонійних сімейних відносин. Формуючи наступні покоління, та зміну, що буде забезпечувати розвиток в малих масштабах ще одного покоління, а у великих процвітання всієї держави соціальний інститут є основою суспільства.

Проте, за статистикою незалежних років країни соціально-економічні умови життя української сім'ї за різними показниками, включаючи ввп, мають спадаючу тенденцію. Низька народжуваність, численні випадки насильства в родині, не демонструє високі показники статистика розлучень і кількості неповних сімей – такою є сьогоднішня дійсність сучасної України. Опитування сімейних пар показує, що партнери вважають окрім недостатнього матеріального забезпечення та хиткого положення працевлаштування не мають необхідних психологічних та педагогічних знань, виховательських навиків. Багато випадків слабого контакту з дитиною, причиною чого стає використання старих перевірених методів, які батьки знають зі свого дитячого досвіду. Крім того сучасний ритм життя вимагає бути мобільним 24/7, що негативно відбивається на часу проведення з дитиною та приділенню уваги її вихованню [2,42].

Необхідність змін пріоритетів та методів виховання ускладнюють батькам виконання виховної функції. Традиційні уявлення «щасливої» моделі сім'ї, позитивних характеристик громадина та піднесення таких якостей як скромність та слухняність дисонують із сучасними вимогами суспільства про конкуренцію, яка задля виконання умов вимагає протилежного набору чеснот. Останні тенденції проявляють динаміку до схильності суспільства на ринкові переваги відносин у сфері виробництва, орієнтацію до комп'ютеризації засобів виробництва. Значних модернізацій зазнає і українська культура. Відбувається становлення більшої відкритості для інтеграції в українську культуру інших культур. Саме тому батьки прагнуть бачити своїх дітей в сфері вищеописаних професійних діяльностей,

що, в свою чергу, впливає на формування нових «ідеалів», методів виховання та бажаних результатів.

Низка морально-етичних проблем, таких як зниження загального культурно-освітнього рівня; нуклеаризація; зміна стандартів виховання і поведінки, загальносуспільних цінностей; послаблення родинних зв'язків та їх ролі для індивіда; зменшення можливості «живого» спілкування між сім'єю; зменшення можливості контролювання дітей; переоцінка бачення традиційного уявлення про сім'ю, зменшення кількісного складу сім'ї та зниження впливу та авторитетності батьків вкрай обмежують можливість реалізації українською сім'єю виховної функції. Безвідповідальне батьківство, що стає наслідком нехтування батьківськими обов'язками породжують суспільні відхилення, що в крайніх точках досягають кримінального рівня. В сучасних реаліях закликаючи гасла соціальних служб «Безвідповідальне батьківство – одна з головних причин, чому діти стають сиротами при живих батьках» починає нагадувати попередження про смертельну небезпеку на пачках із-під цигарок [63].

Починаючи від 2012 року Інститут інноваційних технологій і змісту освіти почав розробку Концепції сімейного виховання дітей і молоді «Щаслива родина». За рік програма пройшла громадське обговорення і була схвалена вченою радою інституту. Документ складається з 6 підпунктів, що розкривають зміст та основні положення підготовки молоді до сімейного життя та формування відповідального ставлення до батьківства. Одним із елементів обговорення в документі став психолого-педагогічної просвіти батьків. В документі також прописана фінансова сторона проекту. Що є не мало важливою складовою задля розуміння просування реалізації концепції [35].

Вже прийнята Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» ґрунтується на нормативно-правовій базі: Конституції України; Сімейного кодексу України; Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну

освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про вищу освіту”; Конвенції ООН про права дитини та інших нормативно-правових актах [30,52,33,62].

На законодавчому рівні сімейне виховання забезпечується рядом таких документів:

- Постановою Верховної Ради України від 20 грудня 2011 року № 4183-VI “Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Інститут сім’ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення”;
- розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.05.2012 № 325 “Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми підтримки сім’ї до 2016 року (звітів результатів котрої станом на 2018 рік не має в загальному доступі) [59,49].

Як вказувалось вище, на сьогодні існує низка проблем породжених недосконалою системою державного регулювання в сфері сімейного виховання та створення умов для розвитку особистості. Найрейтинговішими з них є поширення ВІЛ/СНІДу в Україні (як проблема викликана необізнаністю фактів статевого життя, байдужістю до відносин в різному різі міні та вуличному вихованню внаслідок «закритості» теми в сімейному колі та інших інституціях), високий рівень підліткових вагітностей і морально-фізичне насилля в сім’ях. Ці проблеми не є породженням найближчих років. Їх формування та закріплення почалось навіть не десятиліття тому. Саме через достатньо довгий проміжок часу їх існування та масштабу, якого вони набули і невпинно набувають, збільшуючи оберти, то вирішення проблеми має стояти радикально і на всіх рівнях державного управління.

Саме тому окрім законопроектів, що безпосередньо стосуються сімейного виховання ми беремо до розгляду і наступні, як важливий елемент дослідження:

- ЗУ «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки»
- Концепція Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров’я нації на період до 2021 року»

Метою даних проектів, наказів, концепцій є підвищення статусу інституту сім'ї за допомогою здійснення освітньої політики, при якій батьки відчують свою роль та відповідальність, а учнівський та педагогічний колектив в рамках учбових занять, неформальних заходах, волонтерських акціях, науково-практичних конференцій та розважальних програм будуть сприяти реалізації державної політики в цій сфері. Так як сім'я є найважливішим соціальним замовником освіти [49,28].

В даній концепції розписані не лише актуальні проблеми та ймовірні шляхи їх подолання, але й відповідальні та координуючі органи державного управління. Так, на рівні міністерства відділ позашкільної освіти та захист прав дитини та координація їх діяльності покладена на Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (на сьогоднішній день реорганізоване шляхом розділу на Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту);

На відділ Міністерства організації виховної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти покладена робота забезпечення впровадження певних програм суть котрих полягає в підготовці та формуванні уявлень про стосунки в різних їх аспектах та батьківство; координація діяльності служб освітньої галузі на регіональному рівні з ціллю підвищення рівня кваліфікованості та компетентності з питань причетних до сімейної просвіти.

Забезпечення розробки програм обговорюваної теми покладено на лабораторію сімейного виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. До обов'язків інституції входить й впровадження до шкільної та ВУЗівської програми питань гендерних особливостей, відносин між людьми та результатів стосунків, їх правові, соціальні та економічні фактори [40].

Регіональними центрами на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти здійснюється розробка та впровадження інноваційних технологій, інтерактивних методик та форм сімейного виховання

орієнтованих на сьогоднішні умови. Центрами виконується статистично-аналітичні функції та екстраполюється вітчизняний та міжнародний досвід до регіональних умов, а також здійснюється підготовка та перепідготовка кваліфікованих кадрів галузі освіти проведенням тренінгів, семінарів, курсів, конференцій, та інше;

Виконання функцій науково-методологічного забезпечення, трансформації та модернізації змісту освітніх програм та освіти і виховання в цілому покладено на науково-дослідні підрозділи вищих навчальних закладів, які не лише виконують організаційно-розпорядчі функції, але й безпосередньо беруть участь у підготовці спеціалістів, які мають відношення до формування освіти з питань сімейного виховання та соціалізації.

Одним із прописаних пунктів джерел отримання інформації та механізмів впливу є засоби масової інформації. За обговорюваним документом ЗМІ як інформаційний простір популяризують пропаганду здорового способу життя та співпрацюють з державою у напрямі запобігання аморального та асоціального ставлення до сімейних питань. До їх функцій також належать: утвердження української державності та відновлення духовності; становлення моральних цінностей, зокрема традиційних сімейних цінностей; формування уявлень про сім'ю; підвищення загального рівня населення; створення платформи для розкриття творчого потенціалу кожної окремої людини. Проте, дійсність доводить, що засоби масової інформації у сучасному світі є джерело зовсім інших інформаційних потоків і зазвичай є стабілізуючим фактором для створення або відновлення традиційних цінностей та уявлень.

Фінансова сторона забезпечуватиметься за рахунок бюджетних коштів державного та місцевого надбання, за допомогою інших джерел, що не заборонені законодавчо в межах асигнувань, зазначених розпорядником для освітніх послуг та освітньої галузі.

Проте, сутність сімейної політики закладається не лише у створенні нормативно-правових актів та забезпеченням фінансової частини плану. Дана

політика є складним елементом загальної політики та буде досконало реалізована лише за умови стабільної соціально-економічної ситуації, за рахунок котрої буде вибудовуватись стратегія гармонійного розвитку. До того ж складним є саме уявлення про «щасливу сім'ю» та «гармонійні відносини». Якщо деякі феномени та ситуації підлягають всезагальному поняттю про суспільну норму, то стосунки між певною когортою людей згуртовану за принципом сімейної єдності є специфічними та багатограними і не підлягають загальному вимірюванню «нормальності відносин» та їх шкалюванню за системою «прийнятно для суспільства-не прийнятно». І таке положення речей не є соціальним відхиленням, а є специфікою та проблематикою побудови сімейної політики в Україні.

2.2 Державне управління у сфері забезпечення функціонування сімейних форм виховання дітей залишених без батьківського піклування

Одним із завдань державної політики сімейного виховання є створення відповідних умов реалізації права кожного на виховання в сім'ї, виховання та утримання дітей за принципом родинності. Проте, чіткого списку державних та недержавних установ, які займаються активацією розвитку форм сімейного виховання не визначено.

На сьогоднішній день це є підконтрольною сферою соціальної політики України, яка, в свою чергу, є елементом загальнодержавної політики у сфері дитинства. Тому, державні структури, пов'язані із соціальним захистом дітей позбавлених батьківського піклування або дітей-сиріт впливають на умови для існування сімейних форм виховання та забезпечують їх функціонування спираючись на низку законів та підзаконних актів та інших нормативно-правових актів.

Наприклад, Верховна Рада України відповідно до одного із законів регулюючих дану сферу «Про охорону дитинства» визначається в ст. 5 як

єдиний законодавчий орган державної політики в сфері охорони дитинства. Правова база забезпечення функціонування різних форм сімейного виховання створюється шляхом приймання законів, що також визначає і масштаб фінансування сфери [53].

До повноважень також входять призначення та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, межі діяльності якого розповсюджені на все населення, включаючи дітей. Хоча сама посада Уповноваженого з прав дітей відсутня, проте, була б доречною з метою звуження спеціалізації та максимальній концентрації конкретної ділянки досліджуваного поля. Верховна Рада є підзвітною гаранту додержання прав і свобод, котрий підписує, а отже й погоджує прийняті закони. Створюючи умови для здійснення засад регулювання політики сімейного виховання та контролю її здійснення на різних рівнях, що здійснюється Кабінетом Міністрів України. Щорічно має відбуватись звіт Кабінету Міністрів щодо демографічного стану населення відповідно до Програми діяльності уряду, разом з тим проводячи моніторинг проблем сім'ї, зокрема дітей, в результаті соціально-економічних перетворень [55].

У процесі фінансування є окрема графа, де прописане бюджетування форм сімейного виховання дітей позбавлених батьківського піклування і дітей сиріт.

Центральним органом виконавчої влади, який раніше відповідав за забезпечення реалізації державної політики з питань сім'ї було Міністерство у справах сім'ї молоді та спорту, сформоване, відповідно, з комітетів, що займались справами указаними в назві міністерства. Проте, указом президента міністерство було перепрофільоване і на 2018 рік має назву Міністерства молоді та спорту України. Частково функції колишнього міністерства були делеговані та передані Міністерству соціальної політики, у складі якого функціонував Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, який у відповідності до Закону України, безпосередньо мав

відношення до реалізації прав дітей сиріт та залишених без піклування мати сім'ю та виховуватись за принципом родинності. Діяльність полягала у:

1.Прийманні участі щодо реалізації формування державної сімейної політики;

2.Координуванні діяльності уповноважених органів і служб стосовно обговорюваної тематики;

3. Забезпеченні дотримання уповноваженими органами та службами законодавства в межах опіки дітей сиріт і позбавлених батьківського піклування, їх виховання у спеціальних закладах та процесу усиновлення [57].

Державне управління у сфері сімейного виховання та соціалізації є актуальною темою, оскільки сім'я є першим агентом соціалізації дитини. Тобто, саме в малих роках створюються умови для гармонійного, всебічного розвитку особистості, яка згодом стане членом суспільства. Саме тому, у становленні нашої держави важливо звернути увагу саме на те, як виховуються діти, які умови для цього створені державою, аби мінімізувати певні недоліки, що можуть бути зроблені в процесі виховання і згодом зможуть бути відображені як загроза. Прикладом може стати банальна ситуація виховання під час якого дитині була надана недостатня увага, або, навпаки, гіперопіка, внаслідок чого дитина асоціалізується і можуть виникати відхилення, що в подальшому відобразиться на сімейних стосунках в майбутньому. За даними ВООЗ, що були опубліковані після конференції про глобальну загрозу, яку становить насилля у світі третя жінка (35%) в світі протягом свого життя стає жертвою фізичного або сексуального насильства. До того ж, часто з боку партнера і набагато рідше з боку іншої, сторонньої особи. Відсотково більше до насилля схильні чоловіки. Частіше з низьким рівнем освіченості, що були свідками жорсткого поводження у сімейних стосунках батьків, або ж і самі перенесли на собі батьківську кривду. Одною із розповсюджених причин є схильність до алкоголю. Такі люди часто виявляють нетерпіння та розділяють гендерні стереотипи, норми та традиції

домінування маскуліності над фемінністю, відчуваючи перевагу над жінками. Звичайно, випадки жіночого домінування також зустрічаються [74].

Тобто, сімейне виховання є осередком та джерелом сформованих принципів та ідеалів. Саме там, в родинному колі, дитині намагаються надати всесторонній розвиток за допомогою шкільних та поза шкільних установ [36].

Такої можливості у дітей позбавлених батьківського піклування немає. В Україні існує розгалужена система дитячих будинків, будинків для сиріт та інтернатів. В них, залежно від територіального розташування, фінансування та форми власності, по різному реалізується формування дитини як особистості: її навчання та розвиток. Не кожна дитяча установа в змозі повноцінно реалізувати своє призначення. Тому діти часто залишаються залежними від обставин - від того, які можливості має заклад в наданні знань та їх розвитку. Діти, в яких є батьки, мають більше можливостей в пошуках себе, спробі нового та всебічному розвитку. Ці можливості вони зазвичай отримують поза зазначених установ, за ініціативою батьків. У скрутному становищі залишаються діти-сироти. Жертви обставин, які не знають про існування великої кількості аспектів життя. Вони обмежені - не мають змоги обирати, що їм цікаво, пробувати нове. Можливо тільки те, що пропонує для них будинок для сиріт.

В Україні фінансування таких закладів недостатнє для того, щоб виховувати всебічно розвинену особистість. Волонтерська діяльність трохи покращує становище речей, завдяки додатковому фінансуванню, інвестуванню, благодійної діяльності, впровадженню нових видів діяльності, тощо. Така діяльність, по-перше, не може охопити вирішення всієї проблематики розвитку дітей-сиріт, по-друге, вона не завжди повноцінна та стабільна. Тому задача державного управління вбачається в налагодженні культурно-фізичного аспекту розвитку дітей-сиріт, познайомивши їх з різноманітними видами діяльності, дати можливість особисто спробувати, освоїти їх, і знайти те, що подобається. Така позиція допоможе урівноважити положення

дітей маючих сім'ю та позбавлених цього, для того, аби в подальшому ці діти змогли соціалізуватись в суспільстві, знайти себе та спробували створити відносини, досвіду котрих в них не було.

Таким чином метою державних установ має стати не лише описані вище пункти, але й реформування системи інтернатського розвитку дитячого фізичного виховання, розробка та впровадження підтримуючих заходів, які зможуть призупинити десоціалізацію серед учнів дитячих будинків. Всебічний розвиток дітей-сиріт та привернення уваги до нагальних проблем, оскільки питання про розвиток і формування гармонійної особистості (а в подальшому повноцінного члена суспільства) серед дітей-сиріт є нагальною проблемою сьогодення. Кожна людина адаптується до життя, формує свої звички та принципи, долучається до морально-етичних та духовних основ суспільства через призму виховання та споглядання за своєю родиною. Тож родина, батьки є першими агентами соціалізації дитини, вони-важливий чинник в соціально-культурній адаптації та інтеграції дитини [2].

Діти-сироти-майбутнє нашої країни. Їх виховання, що проходить в умовах замкнутого типу без батьківсько-дитячих стосунків мають деструктивний характер у формуванні їх як членів суспільства та особистості загалом. До того ж, відчутнім є їх відрив від суспільства, саме тому формування їх світогляду та соціально-побутовий аспект наразі набувають особливої значущості. Виховання дітей-сиріт в таких умовах звужують її світогляд та ведуть до проблем з фізичним та емоційним розвитком. Даною проблематикою займались такі вітчизняні вчені: М.О Дубровська та М.К Зарецький (які доводять, що перебування дитини в закладах інтернатного типу мають плюси: безпека та контроль з боку викладачів), О. К Агавелян (про пристосування таких дітей до повсякденного життя), Д. Віткаускайте та інші. Серед вже окресленого кола проблем важливе місце займає соціально-побутовий аспект [1].

Породжені проблеми ще за часів виховання в інтернаті, потім в значній мірі відчутні випускниками, що зачасту мають проблеми з

працевлаштуванням, шлюбом, встановленні дружніх та інших видів контактів, самовизначенні себе як частинки суспільства. Випускники інтернатів, в більшості випадків, поповнюють ряди самогубців та правопорушників. Д. Віткаускайте в своїй роботі “Дефектологія” доводить, що попри старання вихователів дитячих закладів діти, що навчаються там, є досить ізольованими і отримують недостатньо практичних навичок у спілкуванні, не мають можливості для розвитку свого соціального світогляду. Одним з можливих виходів є збільшення часу комунікації як в межах закладу, так і поза ним: прогулянки, кіно, можливість спілкування в магазинах з іншими людьми. Ще одним із варіантів покращення ситуації стали не так поширені, але вже відомі майстер-класи з різнобічного розвитку дитячої психології та фізичного виховання. Даний проект націлений не лише на обидві сторони розвитку дитячого виховання, але й на привернення уваги до такої явної проблематики з боку громади: надання можливості студентам, що хотіли б допомогти. Це відмінний шанс для самореалізації студентської молоді в організаційному та професійному аспекті [26].

Правове обґрунтування проекту: Наказ Міністерства України від 31.01.2013 1/9-66 «Щодо організації роботи інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» -з метою забезпечення в них належних умов для проживання, навчання, виховання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дітей та підготовки їх до самостійного життя, а також соціалізації дітей. В кожному інтернатному закладі повинні бути створені умови, наближені до сімейних [50].

Лист Міністерства України від 21.12.2009 р. № 1152 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи "Соціалізація особистості дитини в умовах реформованої спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату"»- можливість реформування закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у сфері фізичного та психологічного виховання [37].

Результатом даного проекту має стати успішно проведений ряд занять з фізичного вдосконалення серед дітей-сиріт, що буде супроводжуватися проведенням майстер-класів з різних видів танців та комунікаційної взаємодії між викладачем та учнями шляхом цікавої бесіди-розповіді про країну походження танцю під час чаювання, що створить невимушену обстановку і дозволить дітям відчувати себе не учнями, а частиною живого діалогу. Активна реклама в соціальних мережах має стати поштовхом для дій, перетворень та нових ідей серед інших членів громади. Завдяки ряду таких проектів по дитячих будинках, сподіваємось, покращити розвиток сиріт та пристосування їх до життя поза інтернатом, щоб процес комунікації та налагодження нових зв'язків не був для них проблемою. До того ж, маємо надію на те, що буде отримана максимальна віддача під час проведення занять з боку дітей для студентів, що проводитимуть заняття. Студентська молодь матиме можливість проявити себе як спеціалісти за напрямком, який вони обрали для навчання. Вони матимуть змогу спробувати себе у ролі наставника, викладача, який повинен у доступній формі, вміло навчити дітей-сиріт своїй майстерності, викликавши у них бажання до занять.

2.3 Стандарти сексуальної освіти: європейський та український виміри

Сучасна освіта на більшості території колишнього радянського союзу є відгуком тодішніх догм та канонів, стандартів та критеріїв освіти. Питання сексуальності після розпаду союзу були викладені багатьма гаслами. Але, все ж, найпотужнішим механізмом висвітлення теми сексуальності стала радянська пропаганда. Її основними принципами були збереження моралі та гідності громадян через популяризацію ідей сімейних цінностей. Головні ідеї моральності, здоров'я, сімейних відносин завжди були в її основі, проте обмежений підхід в реалізації не відзначився позитивними результатами. Питання статевого виховання впроваджувались педагогічною наукою і були частиною загальноосвітньої програми, яка ледве стосувалась інтимних сторін

статевого життя. Таким чином тема в повному обсязі не оголошувалась в навчальних, освітніх та культурних центрах, не мала й прихильників неформальних розмов.

Сьогодні результатом необізнаності в даній темі є невтішні статистичні дані надані організацією ООН проти СНІДу UNAIDS, за якими Україна входить в першу десятку рейтингу наряду з такими країнами як Уганда та Нігерія. Невтішним наслідком прогалин сексуальної неосвіченості є збільшення кількості захворювань, що передаються статевим шляхом, кількості випадкових статевих зв'язків серед підлітків, випадків небажаної вагітності, сексуального насилля та зловживання заборонених речовин. Такий стан речей може стати причиною психічної та фізичної дестабілізації молоді і проблемою у формування свідомої нації та громадянського суспільства. Організація статевого виховання учнівської молоді є одним із кроків на виклики суспільства. Необхідність їх впровадження очевидна перерахованими вище наслідками бездіяльності на національному рівні з боку держави [24].

В Україні, як і в більшості країнах відсутні цільові програми у навчальних закладах. Проте, в деяких державах існують стратегії впровадження програм із сексуальної освіти молоді та перші кроки в їх реалізації. Країнам із централізованими урядовими структурами просування програми слід фокусувати на загальнодержавному рівні, так як уряди несуть відповідальність та координують виділення цільових коштів для реалізації програм сексуальної освіти і забезпечення їх якості та ефективності. У країнах з децентралізованими урядовими структурами, основною метою має стати залучення підтримкою на місцевому рівні. За відсутності загальнодержавної структури курсу навчання і координації результатів його впровадження важливим моментом є просування на регіональному та місцевому рівнях. В таких випадках програми необхідно ретельно узгоджувати в місцевих структурах управління, таких як територіальні або муніципальні відділи освіти.

Головною проблемою впровадження програм які якісно змінили б вектор напряму навчання молоді-відсутність цілісного підходу, який дав би можливість досягнути мети не лише на рівні однієї держави, але й загальноєвропейського простору.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) - спеціалізована установа ООН, заснована в 1946 році, засвідчує проблематику в сфері сексуального здоров'я та поведінки. За їх звітами основною метою багатьох останніх років є розвиток відповідального ставлення до поняття «сексуального» та позитивного відношення до нього. Робота з молоддю та роз'яснення негативних та позитивних аспектів є ключовою умовою загального зміцнення здорових націй [7].

Документ розроблений ВООЗ є відповіддю на рушійні наслідки тіньової сексуальної освіти суспільства. Ціллю його є поширення цілісної сексуальної освіти, в рамках котрої буде надана об'єктивна, науково достовірна інформація в інтерактивній формі, посприявши на формування навиків, поведінки на базі отриманих знань. Сексуальна освіта стане базисом для розвитку шанобливого ставлення та неупередженого відношення до кожного члена суспільства [74].

Освіта котру, все ж, пропонують в навчальних закладах орієнтована на висвітлення проблем ризиків пов'язаних із сексуальним життям, зокрема небажана вагітність та захворювання передані статевим шляхом. Із-за подання інформації в такому руслі тема має негативне забарвлення. Така направленість не сприяє зацікавленості в отриманні більше інформації та напрацюванню навиків з боку молоді, до того ж їх розповсюдження або популяризація стикається з проблемою батьківської незадоволеності вивченню дітей сексуальних тем.

Комплексний програмний підхід заснований на розумінні сексуальності як одного із людських потенціалів надасть можливість молоді розширити свої можливості та навички і самостійно визначати свою сексуальність для створення гармонійних відносин з іншими людьми, а як

результат формуванню навиків здатних відмежувати себе та інших від можливих ризиків.

Експертами ВОЗ 2008 року було зроблено величезну роботу. Цього року дев'ятнадцятьма експертами із різних країн включаючи спеціалістів психології, соціології, медицини, права та інших, за допомогою центра сексуального та репродуктивного здоров'я створили документ « Стандарти сексуальної освіти». Дані стандарти пропонують практичну допомогу в розробці навчальних планів та пропагують необхідність програмного підходу до розвитку сексуальної освіти в будь-якій країні. В документі розглядається сексуальна освіта в контексті програм для навчальних закладів, проте не мається на увазі, що єдиним джерелом сексуальної освіти має бути школа або університет [74].

Документ складається з двох частин. Неформально їх можна назвати теоретична та практична. В першій розкривається зміст сексуальної освіти як важливого компонента навчальної програми для розвитку гармонійної особистості, основоположної філософії, цілей, цінностей, установок та принципів, а також означені елементи документа. Друга частина являє собою матрицю яка містить перелік тем відповідних певній віковій категорії і направлена на розширення вже існуючих підходів та практичну реалізацію комплексного програмного забезпечення сексуальної освіти в навчальних закладах. Так як і соціалізація, для всебічного розвитку сексуальна освіта має починатись ще з народження.

Розробники документу чітко прописують принципи на яких має базуватись сексуальна освіта та результати плідної співпраці осіб, що визначають державну політику, педагогів, викладачів та цільових груп. Основними з них є:

—Програма повинна бути націлена на певну вікову категорію та враховувати статеву приналежність;

—Основу мають скласти питання репродуктивного, статевого та психологічного здоров'я, знання про права людини, що зможуть змінити уявлення про розкату людину не як людину з низьким рівнем самокритики своєї поведінки, а як гармонійну людину з правильним уявленням про всі свої внутрішні та зовнішні потенціали;

- Сексуальна освіта, як і інші науки, має ґрунтуватись на статистичних даних, точній науковій інформації;
- Має охопити не лише окремих індивідів, але й групи та спільноти;
- Ґрунтуватись має така освіта на розумінні загальнолюдських цінностей та відмінності і спільності між «фемінним» та «маскулінним».

Заключним етапом отримання знань мають стати низка результатів:

- Сформуванню соціального клімату, який відрізнявся б толерантним та відкритим ставленням до сексуального, різного способу життя кожного громадянина та допомогти сформувати цінності і принципи кожного окремого індивіда;
- Повага до сексуальної різноманітності, гендерних особливостей та відмінностей;
- Усвідомлення сексуальної ідентичності;
- Отримання інформації про тіло людини, її фізіологічні та психологічні властивості;
- Володіти інформацією щодо можливості медичної консультації, в тому числі з інтимних питань;
- Мати свою критичну думку з питань взаємовідносин між людьми та пануючими нормами суспільства;
- Вміти правильно висловлювати свою думку та емоції з приводу сексуального.

Програмою передбачені не лише вищеперераховані результати. Безумовно, сексуальна освіта - дещо більше декількох пунктів. Складова сексуальної освіти, спрямована на здоровий спосіб життя, як частина підходу, орієнтованого на навчання на протязі всього життєвого циклу, може

бути поєднана з цілями по просуванню цивільної відповідальності. Таким чином, пропонуючи міцну легітимну базу для програми вони можуть призводити до формування міцніших і більш значущих відносин, за рахунок підвищення впевненості в собі і зміцнення навичок (таких як повага і відповідальна поведінка), таким чином, наділяючи молодих людей навичками справлятися з ситуаціями непростих взаємовідносин [38,35].

Сексуальна освіта належної якості впливає на ціннісні установки, вирівнює позиції партнерів в інтимних відносинах, сприяючи, таким чином, запобігання зловживань, насильницьких методів у відносинах і побудові відносин, заснованих на взаємній повазі та злагоді. Сексуальна освіта належної якості є складовою частиною права людини на здоров'я та права на доступ до відповідної інформації, пов'язаної зі здоров'ям. Нагадування урядам про їхні зобов'язання в рамках відповідних міжнародних документів, включаючи Конвенцію із захисту прав дітей, Конвенцію Організації Об'єднаних Націй з прав інвалідів, Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права і Програму дій міжнародних конференцій з народонаселення і розвитку, - може бути ефективним інструментом для просування введення сексуальної освіти до загальної освіти юнацтва.

Вперше уроки сексуального виховання стали обов'язковими в Швеції (середина 1950-х рр.), потім їх ввели в Німеччині (1968 г.), Австрії, Данії, Фінляндії, Нідерландах, Швейцарії (1970-ті рр.), в 1980-х рр. вони набули поширення в Великобританії, Франції, Іспанії, Італії, Португалії. Пізніше сексуальна освіта з'явилося в Бельгії, Греції, Латвії, Естонії, Словаччині (1990-ті рр.) І лише в 2003 році - в Ірландії. В цілому у європейських країнах простежується тенденція введення обов'язкової сексуальної освіти, проте станом на 2018 рік багато з них все ще не мають даного предмета в шкільній програмі [20].

Одним з позитивних прикладів стало введення курсу сексуальної освіти в Албанії 2015 року незважаючи на сильний опір з боку деяких сегментів переважаючого мусульманського населення цієї південно-східної

європейської країни. Обов'язковий курс «сексуальність і життєві навички» створений для учнів від 10 до 18 років. Ключовий інсталяційний документ, прийнятий Міністерством охорони здоров'я Албанії в 2012 році, закликав до того, щоб сексуальна освіта була всеохоплюючою, заснованою на правах людини і багатосекторною (не обмеженою лише питаннями сексу як існуючого явища в суспільстві). Робота була проведена під керівництвом Інституту розвитку освіти при Міністерстві освіти за підтримки ЮНФПА (United Nations Population Fund UNFPA - фонд ООН, заснований в 1967 році з ціллю стимулювати інформаційну, консультативну та навчально-наукову діяльність в сфері народонаселення, в першу чергу фінансуючи проекти урядів). Значні зусилля були зроблені для навчання викладачів, включаючи інтерактивні методи навчання, на всій території країни. Вчителі повідомили про високий рівень задоволеності навчанням. Пілотування нового модуля в чотирьох школах показало чудові результати серед учнів і вчителів. Учні відчували, що вони розуміють концепцію сексуальної освіти, а навчені викладачі відчували себе готовими реалізувати модулі сексуальної освіти відповідно до прийнятих стандартів.

Незважаючи на існуючі позитивні практики впровадження програм сексуального контенту в освітню програму існують й протилежні випадки. Одним з нагальних питань для розгляду стало зниження віку з якого законодавчо дозволено вступати в інтимні стосунки і кожного року поріг опускається. в Іспанії таким «дозвільним» віком вважається 13 років; в Німеччині, Австрії, Болгарії, Італії, Португалії, Сербії, Македонії, Хорватії, Чорногорії, Боснії і Герцеговині, Албанії, Угорщині, Естонії - 14 років; в решті Європи - 15-16 років [10,22].

Найбільшу проблему в питанні впровадження сексуальної освіти та планування програми розвитку є суб'єктивні питання норми. Якщо в одній країні дозвіл батьків на секс з 13 років є нормою, котра не обмежує дітей в їх виборі та свободі, то в інших є недопустимістю. Якщо зменшити масштаб до однієї країни проблематика буде ще більшого загострення, так як сприйняття

населенням є однією з головних умов. З генезою розвитку сексуального виховання та освіти в програмному варіанті стали створюватись програми оцінки якості [13].

ЮНЕСКО розробила новий інструмент SERAT для аналізу програм профілактики ВІЛ та сексуальної освіти на рівні початкової та середньої школи. SERAT - інструмент Excel, який підтримує збір даних про програми профілактики ВІЛ та сексуальної освіти. Його мета полягає в тому, щоб:

- Розглянути шкільні програми з профілактики ВІЛ та сексуальності, засновані на міжнародних стандартах та належній та вже існуючих практик;
- Надавати дані для інформування про вдосконалення або реформування програм;
- Оцінювати ефективність програми, концентруючи увагу на даних про здоров'я та інших соціальних критеріях (зокрема, щодо статі), розглядаючи її сильні та слабкі сторони (SWOT аналіз);
- Інформувати, надаючи доступ до даних про сексуальну освіту, яка є зрозумілою, простою для аналізу та доступною для різних аудиторій.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що сексуальна освіта - актуальна тема. Спори про необхідність її введення в обов'язкову шкільну програму не вщухають досі. Якщо в одних країнах, таких як Швеція, США даний предмет входить в освітню програму вже впродовж кількох десятиліть, то для інших (Німеччина, Ізраїль) доцільність його викладання все ще стоїть під великим питанням. З одного боку, не можна не відзначити важливість освітлення таких життєвих тем як статеве здоров'я, засоби захисту від захворювань, що передаються статевим шляхом, контроль народжуваності та ін. Підлітки не просто мають право на інформацію подібного характеру, вона необхідна їм для уникнення можливих помилок, підвищення власної самооцінки, контролю свого майбутнього. З іншого боку, сексуальна освіта все ще натикається на барикади батьківського опору. Незважаючи на доступність і

повсюдність відвертої інформації в ЗМІ, деякі з них вважають, що саме уроки сексуальної тематики підштовхнуть їх дітей до аморальної поведінки [53].

Єдиної відповіді на питання про те, з якого ж віку слід вводити уроки сексуального просвітництва, також немає. В одних країнах вважають, що з 7-8 років, в інших - з 10. Існує лише одна спільна думка дослідників, що починати вести кваліфіковані бесіди з дітьми необхідно до початку періоду статевого дозрівання і підготовлювати їх до більш серйозних і складних тем в майбутньому [74].

Що стосується України, то в даний час можна виділити лише окремі випадки викладання учням тем сексуального виховання: в ряді шкіл та університетів, які факультативно викладають дисципліни тісно пов'язані з сексуальною освітою, здебільшого це «Гендерні дослідження», волонтерські акції при підтримці «Центру гендерних досліджень». Особливо активно у 2018 році міністерство юстиції почало проводити всеукраїнську кампанію «#СтопНасильство» в рамках проекту «Я маю право» з метою сформуванню негативне уявлення про явище, надати інформацію щодо адрес для звернення за допомогою та змінами в законодавстві, які набувають чинності та підтримки з боку населення.

Як зазначає міністерство освіти, то в українських школах достатньо предметів з сексуальної освіти, серед них: валеологія, біологія людини за 9 клас, ОБЖ та ДПЮ. Проте заявлена позиція не відповідає дійсності. Більшість з наведених предметів не викладаються в школах або інших навчальних закладах. А предмет «біологія людини» має лише пізнавальний характер будови людського тіла і обмежується такими роз'ясненнями.

Тому, наразі проблема стоїть не лише в побудові правильної програми, котра включила б сексуальну освіту як одну із складових різностороннього розвитку дитини не зупиняючись лише на питання сексу, але й кваліфікованого підходу з боку викладачів дисциплін.

Висновки до розділу 2

Першочергове завдання реалізації державної сімейної політики є підтримка та розвиток інституту сім'ї. Саме тому процес виховання та соціалізації, що проходить свої перші етапи в сімейному колі є важливим елементом для контролю з боку держави. Проте складність регуляції та контролю таких речей виникає внаслідок унеможливлення безпосереднього втручання до сімейних справ. Тому регуляція та корекція здійснюється шляхом непрямого впливу. Одним із масштабних непрямих агентів є освітні платформи в будь-яких їх проявах

Саме освіта, її кількісні та якісні показники відносяться до напрямів потребуючих змін в контексті державного управління з сімейного виховання до вимог динамічного змінюваного світу. Довгий час ця сфера в Україні мала імунітет змін в суспільстві та вважалась найбільш консервативною, не зважаючи на деякі поправки, котрі в цілому не зачіпали структур, основних концепцій, форму та зміст процесу навчальної діяльності. Проте, в тенденційній картині відбувається дислокація пріоритетів. Найближчим часом саме цей кластер державної політики зазнає кардинального реінжинірингу. Але, варто звернути увагу, що основним джерелом стане не сама система освіти, а суміжні їй галузі і технології, що приходять разом зі швидкою реорганізацією технологічного укладу.

Сучасна освіта на більшості територій колишнього радянського союзу є відгуком тодішніх догм та канонів, стандартів та критеріїв освіти. Питання сексуальності після розпаду союзу були викладені багатьма гаслами. Але, все ж, найпотужнішим механізмом висвітлення теми сексуальності стала радянська пропаганда. Її основними принципами були збереження моралі та гідності громадян через популяризацію ідей сімейних цінностей. Головні ідеї моральності, здоров'я, сімейних відносин завжди були в її основі, проте обмежений підхід в реалізації не відзначився позитивними результатами.

Питання статевого виховання впроваджувались педагогічною наукою і були частиною загальноосвітньої програми, яка ледве стосувалась інтимних

сторін статевого життя. Таким чином тема в повному обсязі не оголошувалась в навчальних, освітніх та культурних центрах, не мала й прихильників неформальних розмов, що стало причиною низки актуальних на сьогоднішній день проблем в Україні.

Досвід інших країн доводить, що практика впровадження сексуальної освіти як одного з елементів соціалізації є позитивним. Проте, в даний час можна виділити лише окремі випадки викладання учням тем сексуального виховання в Україні: в ряді шкіл та університетів, які факультативно викладають дисципліни тісно пов'язані з сексуальною освітою, здебільшого це «Гендерні дослідження», волонтерські акції при підтримці «Центру гендерних досліджень». Особливо активно у 2018 році міністерство юстиції почало проводити всеукраїнську кампанію «#СтопНасильство» в рамках проекту «Я маю право» з метою сформувати негативне уявлення про явище, надати інформацію щодо адрес для звернення за допомогою та змінами в законодавстві, які набувають чинності та підтримки з боку населення.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ НА ПРИКЛАДІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ

3.1 Державні цільові програми як інструмент практичного вирішення проблем політики регулювання статевого виховання

На сьогодні задля покращення стану країни ефективно мають бути застосовані інструменти державної політики. Одними з таких інструментів виступають державні цільові програми, що передбачає програмно-цільовий підхід у плануванні процесів регуляції. Державна політика у сфері сімейного виховання спрямована на формування сприятливих соціокультурних та економічних умов для життєдіяльності сім'ї, підвищення рівня якості життя, пропаганду здорового способу життя, збереження генофонду української нації та здійснення профілактичних, просвітницьких заходів. Реалізація її потребує комплексного підходу державних і галузевих заходів. Саме за останніми передбачено розробка державних цільових програм сімейного виховання та всіх її складових елементів, що безпосередньо корелюють в залежності від стану, норм, цінностей та пріоритетів сімейного виховання [41].

Відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» поняття ««державна цільова програма» - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням» [49].

Для відображення проблематики та доведення потреби залучення державних цільових програм з сімейного виховання на прикладі статевого було проведене емпіричне дослідження на базі Кагарлицького НВК «ЗОШ 1-2 ст.-лицею» м. Кагарлика київської області серед випускних 10-11 класів (1-2 курсів, відповідно до нумерації визначеної самим закладом). Політика лицею обмежує кількість навчальних місць, встановивши межу до 32 осіб за 1 навчальний рік. Таким чином, на першому етапі дослідження було проведене анонімне анкетування з метою детального вивчення рівня обізнаності школярів в статевій тематиці, характеру їх статевої відносин, індексу потреби збільшення їх знань з даного приводу та шляхи статевого виховання в сім'ї та навчальному закладі.

Результати опитування (основні матеріали наведені в додатку А):

- переважна кількість респондентів позитивно відносяться до статевої відносин у ранньому віці - 86% (43 школяра);
- Майже половина з опитаних 40% (20 чол.) вже мали статевої контакт. З них більшість юнаків.
- Цікавим є факт, що з опитаних дівчат більшість не мали безпосереднього статевого акту, проте спробували фізичний контакт.
- У віці до 14 років втратили цноту 16% (8 чоловік);
- А до 17 років 10% школярів зазначають, що мали декількох партнерів;
- У 28% (14 чоловік) із 40% (20 чоловік) маючих статевої досвід не було стосунків на момент здійснення акту або ж постійного партнера, що свідчить про непостійний та нестійкий характер статевої відносин та їх реалізація без емоційної складової.

Саме тому логічним було питання про мотиви, які спонукають сучасну молодь до сексуальних відносин.

- Спонукуванням до здійснення статевого акту в узагальненому вигляді для 60% (12 чоловік) із анкетованих, які відповіли позитивно на запитання про статевої контакт стала можливість скористатись

ситуацією для задоволення власних бажань, для 25% (5 осіб) це можливість впоратись зі страхом бути в більш зрілому віці висміяним своїм партнером та задовольнити свою цікавість. До останніх 5 % увійшли дівчата, мотивом для яких став примус (не фізичний) з боку партнера.

Проблема небажаної вагітності є однією з рейтингових в Україні в контексті даної тематики. Саме тому цей аспект також був включений до списку питань. І аналізуючи результати було очевидно, що питання справді має бути підняте.

- Жодна з опитаних дівчат не мала особистих проблем з небажаною вагітністю. Знають про вказані випадки з досвіду знайомих ровесниць. Проте, побоювання виникали внаслідок необізнаності з приводу дії контрацепції та інших інтимних подробиць статевого акту.
- 20% із загальної кількості анкетованих вважають неправильним переривати небажану вагітність.
- Лише 6 чоловік з 10, що мають постійний характер сексуальних зв'язків постійно використовує бар'єрну контрацепцію. Причиною є недостатність коштів, або небажання витратити їх на обговорюваний предмет.
- Результати дослідження вказують, що використання саме бар'єрної контрацепції поміж іншого вибору викликано не з метою забезпечити охорону для здоров'я, а лише через страх використовувати інші засоби через необізнаність в їх дії. До того ж, опитувані зазначають, що більшу частину інформації в якій зацікавлені дізнаються від друзів, так як соромляться реакції більш старших людей, відповідно родичів і тим паче вчителів. Думки про те, що за цим можна звернутись до шкільного психолога не виникло в жодного учня, що, знову ж таки, свідчить про неналежну просвітницьку роботу даного сектору освіти та розвитку учнів.

Підводячи до основної теми, аби довести гіпотезу, що проблема існує та її подолання може лежати у трансформаційному процесі освітньої системи, до котрої має бути включена ретельно обґрунтована та методично підготовлена програма статевої освіти. Отже, метою одного з блоку досліджень було проаналізувати яким чином відбувається передача знань досліджуваного сектору та наскільки конкретно отримані знання відповідають дійсності.

- Найрейтинговіша відповідь-це бесіда з друзями, що у відсотковій складовій становить 88 (44 чоловік).
- Інші відповіді розмістились в такій послідовності: родичі (8%), лікарі(4%).

Анкетування учнів випускних класів на прикладі однієї школи не можна репрезентувати на всю групу в цілому, проте, система інших заходів спрямованих на дослідження проблем тематики дозволяють зробити комплексний висновок, що статеве життя молоді в Україні починається досить рано, а знання та навички отримуються безпосередньо з особистого досвіду та досвіду ровесників, що і стає причиною небажаних наслідків. Окрім особистісної інформації щодо статевого життя підлітків до анкетування був включений змістовний блок на орієнтацію учнів в опитуваній тематиці. Результатом чого стали наступні відповіді: 100% правильних відповідей не надав жоден опитуваний, 90% правильних відповідей спостерігається у 6% учнів, 80% правильних відповідей – 16%, 60% правильних відповідей – 38%, 40% правильних відповідей – 20%, 20% правильних відповідей – 18%, та жодної правильної відповіді не надали 2% (тобто одна людина, відповіді котрої зазначають, що статевий контакт особа мала).

В опитування задля конкретизації гіпотези, що дуальність державного регулювання в сфері сімейного виховання має передбачати забезпечення необхідних умов як для дітей так і батьків. Оскільки сексуальне виховання як елемент сімейного, відповідно, має відбуватись і в «домашніх» умовах. До

анонімного анкетування батьків вдалось залучити 22 особи (додаткові матеріали в додатку Б).

Їх відповіді стали віддзеркаленням рівня обізнаності учнів та стану впровадження статевої освіти в країні загалом:

- Більшість з опитаних батьків соромляться розмов на інтимні теми та не знають правильного підходу і методик – 80%;
- Ніколи цього не робили – 60%, але вважають, що джерелом інтимної інформації має стати сім'я задля уникнення морального розбещення під час просвіти іншими суб'єктами;
- Парадоксальність батьківської думки складає й позиція дисонуюча попередній. 40% вважають, що отримання інформації про статеві відносини та їх деталі справа навчальних закладів та компетентного втручання професіоналів. Хоча виказують побоювання, що методи застосовані в школі можуть згубно вплинути на моральності їх дітей;
- Лише 2 особи запевнили, що вільно розмовляють з дітьми на дану тематику і вважають, що таким чином уберігають від вуличної просвіти. Хоча зізнаються, що, все ж, суб'єктивно відносяться до інформації яку надають під час бесіди схилиючись до моралізаторства.

В результаті дослідження було відмічено, що анонімність проведеного опитування забезпечило достатню відкритість з боку респондентів. Можливо, в деякій мірі, на запитання відкритого типу були надані перебільшені, гіперболізовані дані. Що в свою чергу наштовхнуло на гіпотезу про те, що у звичайному житті тема є досить інтимною, та не обговорюється в родинному колі та з іншими. Проте, не в компанії однолітків. Саме там ця тема активно обговорюється і учні, що вже мають досвід відчувають свою перевагу.

Таким чином в межах експерименту була обрана ще одна школа в м. Кагарлик, а саме Загальноосвітня школа №1, яка знаходиться за 200 метрів від попередньо опитуваної школи. Контрольна група відповідала заданим критеріям, яким відповідала перша група опитуваних: складалась з одного випадково обраного 10 і 11 класів. Відмінність була у анонімності. Друга

група опитуваних проходила тестування, що включало абсолютно однокові запитання з попередньою групою, за умови, що, за згодою, яку надали класні керівники досліджуваних класів, тестування відбуватиметься з вказуванням імен та фамілій.

Таким чином, результати були наступними:

- Відмінно від першої групи жоден учень не мав статевого акту або іншого інтимного контакту;
- Розмови з батьками на дану тематику ведуться;
- Проте, ознайомлення з досліджуваною тематикою показало низький результат.

Таким чином, відповіді анкетованих доводять, що заняття зі статевого виховання мають стати частиною загальноосвітнього процесу задля уникнення серйозних наслідків.

Дане дослідження стало вагомим підтвердженням, що необхідність реалізації засад державного управління в сфері статевої освіти є. Особливої уваги заслуговують вже обговорені цільові програми як інструмент практичного вирішення проблеми досліджуваного сектору.

Показником ефективності державної політики у сімейного виховання та соціалізації особистості є благополучні умови для розвитку особистості і створення сімейних відносин, стан здоров'я населення України, включаючи як психічне так і фізичне (в контексті статевого виховання- репродуктивне). Виконання державної політики та реалізація обґрунтованих заходів відбувається через розробку та впровадження державних цільових програм.

На сьогодні існує низка програм, які згадувались в даній роботі, проте, аудит їх ефективності доводить, що їх реалізація виконується недостатньо якісно за такими показниками: неправильно підібрані методи, якими керуються державні структури у процесах суспільних трансформацій; низька ефективність самої програми із-за її недоліків при створенні; погана організація польових досліджень на перших етапах планування і створення документа та інші. Ще одним із недоліків є фінансування даних проектів

3.2. Фінансування проектів статевого виховання

Одним з актуальних питань на сьогоднішній день здійснення будь-якої політики є фінансова частина реалізації здійснення засад. Удосконаленню системи управління фінансами при здійсненні управлінських рішень в сфері державного управління приділяється чимало уваги. Особливої уваги це питання, в контексті здійснення політики статевої просвіти та сімейного виховання, має у зв'язку з реформами освітньої галузі та залученню нових форм надання послуг.

Впровадження сексуальної освіти до загального процесу навчання, на жаль, було ініційоване не за потребою суспільства, а за рекомендаціями іноземних партнерів, в країнах котрих така практика вже має свої плоди. Починаючи від 2010 року в Україні стартувала низка змін бюджетної регуляції, що, в свою чергу, відчутно відбилось на теми даного дослідження. Вагомою подією стало утворення нової редакції бюджетного кодексу, з метою досягнути прозорості при виконанні бюджетних операцій, зниження обсягів бюджетного дефіциту, консолідації та задля формування бюджетної стратегії, що допомогло б контролювати фінансові надходження та їх використання. За оцінками спеціалістів Бюджетний кодекс України відповідав всім вимогам і був сформований професійно, проте, відсутність конкретної стратегії призвели до можливості внесення поправок, що неодноразово і робилось, які інколи і зовсім не стосувались бюджетного законодавства. За підрахунками до Бюджетного кодексу України було внесено близько 65 поправок ще до 2016 року. Зміни призвели до неупорядкованості, десистематизації та дезорганізації бюджетної системи [4].

Тим паче застосування та використання кодексу вкотре вказують на загальну тенденцію та проблему українського законодавства - слабе виконання, контроль та, що не менш важливо, відповідальність. В класичній концепції менеджменту, як основного предмету управління, використовують функції описані Файоном: планування, організація, мотивування та контроль.

Відповідно до них відбувається процес управління, внаслідок чого і можуть виникати проблеми. Контроль не має бути завершальною ланкою. Після цієї ступені функцій потрібна чітко вибудована система притягнення до відповідальності.

Доки бюджетна система в хиткому стані величина державного боргу за звітом міністерства фінансів на вересень 2018 року складає 2 112,77 млн грн, що менше за попередній 2017 лише на соті борг котрого склав 2 141,69 млн грн рік. Неспроможність сплачувати борги призвела до вимушеної реструктуризації комерційної частини, що може неоднозначно вплинути на майбутній розвиток економіки країни, адже такий стан речей вже відірвав Україну від багатьох можливих ринкових інструментів позик, що суттєво відбивається на формуванні «здорової» економічної ситуації і реалізації розвитку країни в цілому. Оскільки від даного напрямку залежить фінансування усіх напрямів діяльності.

Пріоритетними напрямками державного фінансування 2018-2020 року є:
Соціальний захист 113,6 млн грн.:

- адресні субсидії та пільги на оплату житлово-комунальних послуг становить 71 млрд грн.;
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги різним категоріям осіб-59,9 млрд грн.;
- допомога на купівлю твердого та рідкого пального-2,7млрд.грн.

Безпека та оборона-171,7 млрд грн. (на 26,2 млрд грн. більше попереднього року):

- Діяльність Міноборони Національної гвардії воєнної розвідки-100 млрд грн.;
- Розвиток, закупівлі і модернізація військової техніки-16,4 млн грн.;
- Сплата праці-40 млрд. грн.
- Дорожня інфраструктура-47,7 млрд. грн.;
- Дорожній фонд-32,9 млрд грн.;

- Субвенції місцевим бюджетам на утримання доріг місцевого значення- 11,5 млрд грн;
- Фінансове забезпечення заходів безпеки дорожнього руху-2,64 млрд грн.

Охорона здоров'я-115,7 млрд грн. (на 13,4% більше попереднього року):

- Надання первинної допомоги-8,1 млрд грн;
- Створення Національної служби здоров'я- 211 млн грн;
- Пілотний проект з трансплантації органів- 112 млн грн;
- Розвиток медицини на селі - 1 млрд грн;
- Відшкодування вартості лікарських засобів - 1 млрд грн;
- Придбання агіографічного обладнання - 150 млн грн;
- Пілотний проект зміни фінансування окремих закладів Національної академії медичних наук - 600 млн грн..

Освіта, наука, культура - 221,9 млрд грн.:

- на 25% зростуть зарплати вчителів- 6,7 млрд грн;
- 1 млрд грн. –на модернізацію початкової школи;
- 520,0 млн грн. –на підвищення кваліфікації вчителів початкових класів
- 373,3 млн грн. –на підручники для учнів 1-го класу;
- 54,6 млн грн. –на створення національної електронної платформи для розміщення навчальних ресурсів;
- 504,5 млн грн. –на інклюзивну освіту;
- 100 млн грн.-Створення навчально-практичних центрів.
- аграрний сектор- 7,3 млрд грн.:
- Розвиток фермерських господарств - понад 1 млрд грн.;
- Розвиток тваринництва- 4 млрд. грн.;
- Здешевлення вітчизняної сільськогосподарської техніки- майже 1 млрд грн.;
- Підтримка садівництва, виноградарства-300 млн грн..

Дипломатія- 4,4 млрд грн. на захист інтересів України за кордоном, що на півмільярда більше торішнього бюджетування [60].

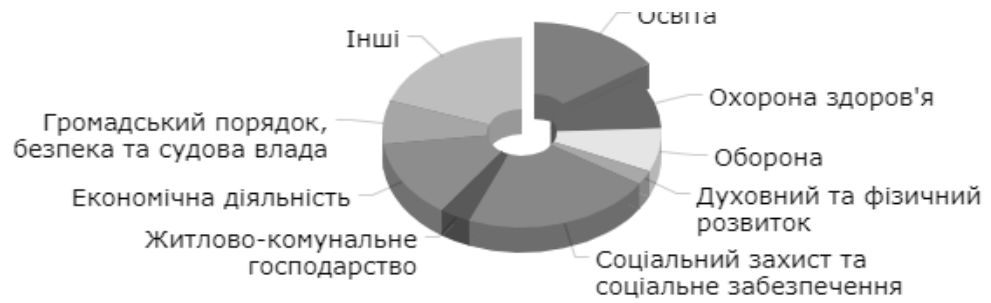

Рис.3.1. Діаграма видатків державного бюджету за пріоритетними напрямками розвитку

Достатньо привілейовані зі сторони бюджетування були: пенсійна реформа, місцеві бюджети, інвестиційні програми та регіональний розвиток, земельна реформа. Тобто, як бачимо за результатами розподілення бюджетних коштів освіта, наука та культура (сфери дотичні темі статевого виховання), поступаються іншим сферам. Хоча, досвід інших країн дозволяє оцінити внесок проектів зі статевого виховання у державну казну. До того ж, за державним поділом у видатках за функціональною класифікацією та кредитування бюджету в даних сферах відсутні пункти, що мають відношення до проектів сімейного виховання та соціалізації та обговорюваних актуальних тем статевого виховання відповідно до звіту 2018 року. Лише у видатках за економічною класифікацією видатків бюджету є пункти, що стосується тематики:

Таблиця 3.1

Видатки за економічною класифікацією видатків бюджету

Одиниця виміру: грн, коп.

ПОКАЗН	Загальний фонд	Спеціальний	Разом
--------	----------------	-------------	-------

И К И	фонд					
	План на 2018 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за січень-жовтень	План на 2018 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за січень-жовтень	План на 2018 рік з урахуванням внесених змін	Виконано за січень-жовтень
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних програм	35 969 826 486,00	27 273 721 150,08	28 865 750 155,14	20 633 248 304,07	64 835 576 641,14	47 906 969 454,15
Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних програм	13 275 689 661,00	10 075 257 507,12	14 885 931 844,49	10 892 113 964,15	28 161 621 505,49	20 967 371 471,27

Також, в рамках написання магістерської дисертації, промоніторені були паспорти бюджетних програм 2018 року опублікованих міністерством

фінансів на офіційному сайті міністерства. Попри активну діяльність громади та, все таки, більша частина коштів надходять від приватного фінансування фізичних та юридичних осіб: різноманітних фондів та волонтерської підтримки [60].

Як вже зазначалось вище, на сьогодні існує низка проблем породжених недосконалою системою державного регулювання в сфері сімейного виховання та створення умов для розвитку особистості. Найрейтинговішими з них є поширення ВІЛ/СНІДу в Україні (як проблема викликана необізнаністю фактів статевого життя, байдужістю до відносин в різному розумінні та вуличним вихованням внаслідок «закритості» теми в сімейному колі та інших інституціях), високий рівень підліткових вагітностей і морально-фізичне насилля в сім'ях. Ці проблеми не є породженням найближчих років. Їх формування та закріплення почалось навіть не десятиліття тому. Саме через достатньо довгий проміжок часу їх існування та масштабу, якого вони набули і невпинно набувають, збільшуючи оберти, то вирішення проблеми має стояти радикально і на всіх рівнях державного управління.

Саме тому окрім законопроектів, що безпосередньо стосуються сімейного виховання ми беремо до розгляду і наступні, як важливий елемент дослідження:

- ЗУ «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки»

Мета Програми – мінімізація поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні, через доступність профілактичних послуг та діагностики захворювання, якісних послуг з лікування, доступність програм медичної допомоги, соціальної допомоги за доглядом і підтримкою людей, які живуть з ВІЛ. Фінансова та інша допомога у реалізації проектів, які спрямовані на залучення громади до проблеми. Прикладом є успішний проект, створений групою хворих на ВІЛ які розвінчують міфи та необізнаність з приводу ВІЛ інфікованих, аби ця категорія людей не стали жертвами відчуження від

нормального спілкування за рахунок страху передачі ВІЛ. Надають поради щодо дотримання певних норм, аби зменшити ризик передачі хвороби.

Фінансування Програми буде здійснюватись коштами державного і місцевих бюджетів. Окрім цього залучені будуть наступні організації: Глобальний фонд для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією, благодійних фондів, а також інших джерел. Масштаб фінансування даної Програми за рахунок коштів державного бюджету визначається щорічно виходячи з поставлених завдань та можливостей фінансового забезпечення у відповідному бюджетному періоді.

Одиниця виміру: грн, коп.

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, тис. гривень	У тому числі за роками				
		2014	2015	2016	2017	2018
Державний бюджет	4820060,21	785763,56	857157,26	920780,8	1122393,88	1133964,71
Місцеві бюджети	331377,58	11385,34	11382,63	11380,75	147135,09	150093,77
Глобальний фонд для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією	1224342,84	375305,09	419700	429337,76		
Інші джерела	4367,79	4367,79				

Рис. 3.2. Прогнозні обсяги та джерела фінансування Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки

- Концепція Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року»

Метою Програми є поліпшення репродуктивного здоров'я населення України як важливої складової забезпечення соціально-економічного

потенціалу країни. Базується на принципі системності задля ефективного розв'язання проблем, які стосуються репродуктивного здоров'я, штучного переривання вагітності та інших.

Фінансування Програми планується здійснювати в межах видатків, що передбачаються у державному бюджеті МОЗ, також за рахунок інших джерел. Необхідний обсяг фінансування Програми, зокрема з державного бюджету, визначається щороку, виходячи з конкретних завдань та наявності коштів [60,4].

Варто зазначити, що окрім фінансування на сьогоднішній день існують безліч вагомих проектів досліджуваної теми при плануванні державного управління, які інші країни враховують при плануванні дохідної політики.

Одним із таких є підхід, що враховує інтереси, потреби, можливості та досвід чоловіків та жінок. Це складає основу гендерно-чутливої політики країни. Поняття гендеру в даній ситуації використовується як елемент статевого виховання. Одним із дієвих інструментів впровадження гендерно-чутливої політики є гендерно-орієнтоване бюджетування (ГОБ), що існує в Україні починаючи з 2013 року за підтримки шведської агенції SIDA [60].

Гендерно-орієнтоване бюджетування це метод, що комплексно поєднує державний бюджетний процес та гендерний підхід. Підхід передбачає розподіл бюджетних коштів за гендерною ознакою. Метою ГОБ є збільшення доходів держави за рахунок поєднання соціогендерної перспективи як аналітичної категорії, що в свою чергу є невіддільним поняттям в умовах реформації державного управління фінансами в Україні.

Гендерно-орієнтоване бюджетування набуває змісту не лише в країнах з посиленням чоловічим домінуванням або дискримінацією жінок, а й у більшості країн з нестабільною економікою. Орієнтація на потреби чоловічого або жіночого надасть можливість не лише скоротити витрати державного сектору, але й збільшити їх за рахунок асигнування ресурсів.

Тобто, ще однією метою є оптимізація управління та збільшення ефективності використаних коштів та, що не менш головне, їх справедливе розподілення.

Дана програма була впроваджена в Україну в 2013 році, проте, на нашу думку, впровадження такої складної системи без базової підготовки з питань гендерних досліджень є вкрай невірною схемою. Оскільки систематика знання побудована таким чином, аби реалізовувати знання продукуючи на базі нього проекти, а не навпаки. Варто надати відомості, що результатами щорічного рейтингування Global Gender Gap Index Україна отримала 67 загальне місце (зі 145 країн світу, та 130 країн Європи), що вказує на потребу у зміні підходів навчання гендерного аспекту та виховувати більш толерантних та терпимих громадян. У цьому ж рейтингу Україна межувала з Ганою, яка посіла 66 місце і Малавією - 68 місце. Не дивно, що в першій п'ятірці рейтингу опинились країни в яких статеве виховання є обов'язковим предметом вже на протязі років: Норвегія, Швеція, Фінляндія та Ірландія, Ісландія.

3.2 Шляхи використання зарубіжного досвіду в системі статевого виховання учнівської молоді України

Процес глобалізації, що стрімко набирає обертів вимагає від країн, аби залишатись конкурентоспроможними на ринку праці, значних змін процесів державного управління на різних рівнях та сферах життєдіяльності. Як важливий державний інститут - освіта потребує першочергових трансформацій. Причиною зрушень на сьогоднішній день в освітянському просторі, нажаль, є євроінтеграція. Трансформації в руслі принципів євроінтеграції стали не лише фактором «удосконалення» системи освіти, але й відкрили для науковців нові теми для досліджень та обговорень, оскільки

данні інновації вносять докорінні зміни в традиційне уявлення українців про освітній процес.

Статеве виховання для багатьох країн є пріоритетним напрямом в освітньому процесі, що обумовлено багатьма факторами проаналізованими у попередніх розділах. Навчальні програми переформатовані до суспільних потреб і ставлять за мету статеве виховання учнівської молоді, підготовка до сімейного життя та відносин загалом, як одну із головних цінностей людини.

Впровадження загальних тенденцій вирішення проблем статевого виховання підростаючого покоління в масштабній перспективі матиме позитивний та негативний бік. З однієї сторони розшириться діапазон розвитку національної системи виховання, збагатиться здобутками інших культур. З іншого боку, зі сторони державного управління та впровадження певних змін, поправок, не говорячи про повні реконструкції та інновації, відбувається гальмування за рахунок суспільного супротиву, особливо з боку старшого покоління. Цю проблему часто називають «проблемою радянського покоління» або «проблемою третього покоління». Тому, беззаперечним є факт, що загальнолюдські цінності, що згодом переросли в традиції та суспільні норми є закоренілим базисом. Управлінські рішення мають бути чітко продумані та вміло обрані методи їх застосування на загальнодержавному (загально-законодавчому) рівні.

Україна - не перша з країн з подібною ситуацією, що мала спроби застосувати нові методи та технології або імплементувати досвід інших, більш гегемоніших країн. Це є беззаперечною перевагою та форою, оскільки надає можливість проаналізувати можливі помилки та недоліки системи та не допустити подібних ситуацій. Аналіз досвіду інших країн дасть змогу роздивитись становище української навчальної платформи та можливі корективи з точки зору нової педагогічної парадигми для усвідомлення навчальних закладів та сімейного виховання в сфері сексуальної освіти в більш демократичному розумінні, як установу, що здійснює підготовку гармонійно розвиненої особистості різних напрямів через шкільну,

позашкільну, позакласову діяльність та надасть можливість побудувати партнерську мережу з громадськими організаціями, як одну з оригінальних ідей зарубіжного педагогічного досвіду аби зацікавити у тематиці молодь та залучати їх добровільним методом, замість примусового у вигляді обов'язкових навчальних дисциплін (проте, мова йде про доцільність і таких і таких установ, а не лише конкретно одного випадку). Статеве виховання має стати елементом загального виховання, а не окремою частиною. Позитивним в ситуації з сексуальною освітою в Україні є уникнення помилок з експериментаторством, наслідки яких можуть віддалити країну від отримання бажаного ефекту державного регулювання даної сфери. Прикладами є обговорювані нижче країни [44].

Говорячи про подібні ситуації доречно згадати досвід сусідньої Росії. Тісний зв'язок соціології та державного управління в країні посприяв створенню лонгетюдного дослідження, метою якого є моніторинг суспільної думки з приводу внесення коректив до навчального процесу та оптимальне вирішення проблеми з її урахуванням. Перший етап супроводжувався масштабним вседержавним анкетуванням та обробкою даних, що за рахунок величезної кількості інформації потребувало велику кількість залучених співробітників та волонтерів і, звичайно, часу на аналіз та повторну перевірку даних. Цей етап мав показати стан навчального процесу у сфері статевого виховання, готовність суспільства до змін в цьому напрямі і виміряти наскільки проблема є вагомою.

Соціологічне дослідження було лише науковим підтвердженням і так очевидних факторів, що підштовхували владу до кардинальних дій: негативні наслідки сексуальних революцій, фемен-забастовки, підвищення рівня ВІЛінфікованих і одна з найбільш актуальних проблем російського суспільства - гендерна дискримінація та жорстке поводження з жінкою (особливо проблема стосується більш віддалених від центру населених пунктів).

Усвідомлення серйозності проблем були поштовхом для створення шляхів її вирішення через розробку соціальної політики, що базується на відкритості та доступності з питань сексуальної освіти, сексуальної соціалізації, статевого виховання в сімейному колі та навчальних закладах різних рівнів та, безпосередньо, підготовка до дорослого життя і, як елементу цього життя, підготовка до батьківства, що мають відповідати віковій категорії молоді. Даний проект ні в якому разі не має на меті популяризувати або прогадувати дані проблеми. На думку розробників це, навпаки, має стати звичайною для кожного мешканця Росії та здобувача освіти, аби знову не вводити проблематику на рівень революційних спалахів. До того ж анонсування досліджень та новинні статті про наміри змін не так легко були сприйняті суспільством. Розгорнення проблеми відбулось на фоні декількох причин: різне морально-етичне виховання поколінь та різноманітність населення Росії, відповідно, і різні традиції та норми. З особливою складністю процес був сприйнятий на територіях Далекого Сходу Росії та суб'єктах Російської Федерації з мусульманським населенням, що посприяло відтягненню нових змін. Рішення було максимально оптимальне, зважаючи на негативний досвід минулих років з впровадженням статевого виховання в освітній процес [44].

Починаючи з 2011 року до шкільної освіти почали вводити факультативи, що стосуються сексуального виховання школярів. Проте, активна позиція держави змінювати застарілу систему призвела до суспільного супротиву, оскільки факультативні предмети під тиском викладачів ставали обов'язковими до відвідування. Такий стан речей поділив суспільну думку надвоє. На прихильників, що вбачають потребу для всебічного розвитку дитини предмети статевого і сексуального спрямування, для забігання проблем у більш старшому віці. Але, для більшості такі різючі зміни стали неприйнятними. У квітні 2014 року Держдумою Росії був ратифікований факультативний протокол Конвенції права дитини і прийнята європейська Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та

сексуальних зловживань. Документами передбачено введення предметів із сексуальної просвіти до шкільних та ВНЗ дисциплін. Але за ініціативи державних діячів з колишнім Уповноважений при президенті РФ з прав дитини Павло Астахов, що є противником введення в навчальну програму, антиморальних, на думку Уповноваженого, предметів. Неодноразово заявлялось, що це суперечить нормам етики та моралі, традиціям Росії. Підтримка такого рішення громадянами посприяла відновленню на факультативній основі радянського предмету «етика та сімейне виховання», де, на думку прихильників такого стану речей, без вульгаризму подається необхідна інформація для розвитку обізнаної в сексуальній сфері особі [58].

Прибічники іншого підходу не залишають спроб покращити ситуацію. Так, з введенням у дію Закону «Про освіту у Російській Федерації» було продовжено форсайт-дослідження, що наразі має назву «Освіта 2030» (Карта освіти 2035) та сформований проект « Компетенції 2030» в рамках діяльності Школи Управління Сколково. Проекти мають на меті трансформувати весь освітній простір і як важливий елемент-процес та процедуру статевого виховання в шкільних та позашкільних закладах [43].

В п'ятому розділі проекту «Інтернет» йдеться мова про велику проникність гаджетів у суспільне, сімейне життя. Невід'ємною частиною якого є користування інтернетом та вседоступність ресурсів. Дитяча та юнацька цікавість мотивують дітей дізнаватись більше про «заборонені» теми самотужки за допомогою того ж інтернету. Дана проблема не є виключно юнацькою. Часто в дорослому віці не отримані належним чином знання про сексуальність та статеві стосунки формують комплекси та психологічні розлади, що є бар'єром для звернення за допомогою до кваліфікованого спеціаліста: психолога, психіатра, гінеколога, сексолога і т.д. І, знову ж, джерелом отримання потрібної інформації стає інтернет, навіть, для дорослої особи, причиною чого є страхи сформовані під час соціалізації, що проходить в умовах замовчування або ж присікання певних тем.

Таким чином проект побудований на прогнозуванні сценаріїв майбутнього з урахуванням сучасних проблем освітнього простору та міжнародних трендів. Сценарії передбачають декілька варіантів подій, що можна досягти прописаними у карті часу шляхами для досягнення на 2035 рік бажаного результату. Обрані максимально оптимальні варіанти, в яким сексуальна освіта має бути уніфікована до освітнього процесу аби запобігти ряду негативних явищ. Суспільний супротив авторами пропонується долати поступово за рахунок створення арт-просторів спочатку для дорослих (особливо вже маючих дітей або плануючих) аби посприяти створенню нового розуміння сексуальності та необхідності розмов на такі теми зі своїми дітьми. Створення такого підґрунтя до змін є цілком логічним, оскільки тема є табуованою для батьків не лише за рахунок не розуміння доцільності розмови з дитиною мати бесіду зі статевого виховання до певного віку, але й банальне невміння висловити свої думки на не прості, на перший погляд, дитячі питання. Сім'я є основою соціалізації дитини, і як частини соціалізації, статевої також. Тому маючи правдиві відповіді на запитання у дитини почне формуватись своє розуміння та уявлення не затьмарене аморальними або недостовірними відомостями з інтернету. В свою чергу батьки почнуть адекватно сприймати тематику і вже розуміючись в її аспектах допомагати державі сприяти впровадженню статевої освіти відповідно до вікової категорії дитини та доцільності викладання на певному освітньому етапі [36].

Створення такого типу проектів в Україні надало б можливість не лише підвищити ефективність введення статевого виховання до освітнього базису, але й збільшити потік інвестицій в освітню галузь за рахунок венчурних фондів. Привабливість створення арт-просторів для різних категорій людей (різних соціальних ролей, професій) буде привабливою ланкою в секторі отримання послуг в сучасному суспільстві, що прагне отримати знання, поділитись у будь-який доступний спосіб для привернення аудиторії до своєї персони.

Отже, можна сказати, що тема впровадження сексуальної освіти та статевого виховання в будь-якій країні має індивідуальні прояви та стикається з бар'єрами на різних етапах, хоча необхідність державного регулювання в даній сфері та інституціолізований підхід, шляхом аналізу наявних проблем суспільства, є беззаперечна. Саме тому більшість науковців, педагогів не лише в Україні знаходяться в пошуку нових рішень, методик, інструментарію та шляхів вирішення даної проблеми. Нові методи та інноваційні форми, підходи допомогли б уникнути основних проблем розробки теоретичних та практичних засад сучасного виховного процесу. З різних причин сексуальна освіта в нашій країні гальмується, проте вивчення прикладів зарубіжного досвіду нагромаджених в даній сфері сприятиме інтенсивній реалізації модернізації освітньої системи, що і так розгортається повільно. Враховуючи вищеописані проблеми пропонується бачення їх вирішення у вигляді практичних рекомендацій на базі досвіду інших країн.

Пропонується розглянути питання стратегічних засад здійснення політики у сфері статевого виховання та сексуальної освіти на різних рівнях аби детальніше розглянути кожну проблему. На сьогоднішній день систему стратегічних засад здійснення політики у сфері статевого виховання в Україні складають 3 рівні: загально-законодавчий, організаційно-методичний та професійно-педагогічний. Кожен із рівнів є вагомим, оскільки охоплює проблематику з різних сторін та зачіпає всі аспекти освітньої платформи [20].

Перший рівень є найбільш обширний. Головна роль віддана міністерству освіти та науки України. Імплементация досвіду різних країн у зв'язку з євроінтеграцією на сьогоднішній день є стандартною процедурою. Проте, перед впровадженням різного роду процесів до державного управління та функціонування країни має бути ретельно оглянута та переформатована структура матеріалу відповідно до існуючих норм суспільства, аби не зіштовхнутись із супротивом, оскільки кожна країна має свої особливості. Тому доцільним буде:

- 1) Відповідно до «Стандартів сексуальної освіти» удосконалити систему, котра буде функціонувати на базі принципів наданих змістом документу аби забезпечити максимальну проникність, маючи на мені всебічний розвиток когнітивних, емоціональних, соціальних та фізичних аспектів гендеру і статі.
- 2) Розробка загальнодержавної Концепції статевого виховання і сексуальної освіти дітей, молоді і старшого покоління.
- 3) Забезпечення введення дисципліни в загальноосвітніх школах, котра б відображала обговорювані аспекти в розвитку особистості з продовженням більш детального курсу у вищих навчальних закладах. Адаптувати предмет відповідно до вже існуючої навчальної програми та розробленої концепції. Обовязковим є надання навчально-методичного забезпечення з метою використання у закладах освіти та стандартизації дисципліни на загальнодержавному рівні .
- 4) Не менш важливим є питання обґрунтування доцільності використання зарубіжних та вітчизняних теоретичних і практичних надбань зі статевого розвитку такими шляхами:
 - Шляхом кооперації державних інституцій, громадських і релігійних установ, інших організацій, котрі займаються проблематикою статевого виховання або просвітою. Створити міжвідомчу комісію, метою якої буде ініціювання та оцінювання проектів, безпосередня оцінка діяльності різних інституцій підконтрольної їй сфери;
 - Створити науковий журнал з жорстким критерієм відбору статей на тему сексуальної освіти з медичного, психологічного та сексологічного огляду;
 - Збільшити обсяги фінансових надходжень організацій, які популяризують знання про сімейну та сексуальну освіту, їх дихотомію та запобігали результатів необізнаності в даній сфері;

- Використати тенденцію розвитку електронного урядування у сфері сексуальної освіти за допомогою доступу до ресурсів про охорону здоров'я, зокрема сексуальне, репродуктивне; окремо жіноче та чоловіче.
 - Розроблення та впровадження науково обґрунтованих освітніх програм статевого виховання (за умови відповідності вітчизняним стандартам, з урахуванням зарубіжного досвіду, вимог європейських стандартів, узгодженості змісту таких програм на різних рівнях)
 - Шкільна робота психолога з педагогами, батьками та школярами. Їх кооперація.
- 5) Встановлення міжнародної співпраці та проектів з обміну знаннями та кадрами саме в цій галузі;
 - 6) Тісний зв'язок з муніципальними органами влади, що опікуються проблематикою сімейного виховання та статевої соціалізації для масштабного аналізу проведеної роботи та її результатів по всій Україні, а не лише у великих містах;
 - 7) Підтримка молодих та провідних спеціалістів, мотивування спрямовуватись на результат та досягнення сфери сексуальної освіти;
 - 8) Розширення мереж центрів спеціалізованих на проблематиці, методичних кабінетів у вищих навчальних закладах та інших об'єднань метою яких моніторинг та відслідковування найбільш проблематичних зон, актуальних трендів та міжнародних шляхів впровадження їх в практичну діяльність, здійснення досліджень, які б допомогли розширити коло розробок і інноваційних звершень;
 - 9) Зміна нормативно-правової бази в сфері телебачення. Заборона на законодавчому рівні трансляцію еротичного, сексуального, насильницько-агресивного спрямування під час активного перегляду телебачення неповнолітніх дітей;

- 10) Задля підтвердження або спростування ефективності нововведень, потрібності їх нівелювання або корекції сформувати систему нагляду та контролю здійснення сексуальної освіти в різних напрямках з подальшою відповідальністю за недотримання обговорених норм;
- 11) Ознайомлення зі створеною мережею центрів її популяризація. Ознайомлення з детальною інформацією та політикою функціонування закладів та каталогом проблем з яким допоможуть розібратись в центрі. Створення онлайн-ліній або форумів з надання консультативної та соціальної допомоги. Надання допомоги може здійснюватись консультативних центрах різними шляхами: створенням волонтерських загонів, тренінгові роботи , психологічні ігри, індивідуальні та командні роботи;
- 12) Розробка ігор, відео циклів, онлайн курсів на освітніх платформах на кшталт популярної в Україні «Прометеус для молоді та батьків з орієнтацією на інформування та засвоєння знань та навичок зі статево-рольового просвітництва .

Організаційно - методичний є проміжною ланкою між рівнями. Він гарантує нормативно-правове забезпечення функціонування нововведень прийнятих на інших рівнях, відповідає за встановлення прописних, формальних норм їх дотримання і надає сконсолідовані можливості формування статевої освіти в Україні, оскільки вирішення проблеми вимагає не окремих дій різних інституцій на свій розсуд, а скооперованих систематичних та структурованих підходів. Управління цим процесом має бути обґрунтованим, а профілактичні заходи мають враховувати всю специфіку досліджуваного предмету та об'єктів на яких будуть поширюватись дії: вікові, психологічні особливості, ситуацію в школі та сім'ї, творчі здібності, готовність до сприйняття інформації, урахування регіональних характеристик і підходів до виховання та інші [40]. Задля цього потрібно:

- сформувати навички комунікації з іншими особами різної статі та різних вікових груп;
- Пояснити важливість небайдужого ставлення до свого здоров'я та близьких. В контексті здорового способу життя сформувати відповідальне ставлення до ранніх сексуальних зв'язків;
- Надати рекомендації з приводу літератури та доступу до неї, яка могла б допомогти адаптуватись до вікових змін, що відбуваються в нашому тілі та психіці в різні періоди життя;
- Не можна скривати й очевидних тенденцій нестандартних підходів до статевих, інтимних, чуттєвих відносин. Тонкість даного питання полягає в тому, що потрібно лише обговорити існуючі тенденції та посприяти толерантному ставленню відносно осіб, що обрали нетрадиційний шлях, ніяким чином не натискаючи на формування негативного/ позитивного враження або особистісного.

Важливим компонентом інновацій цієї ланки рівнів має стати робота школи та сім'ї в їх взаємодії. В будь-якій роботі необхідним компонентом є системність. Саме тому компетентні та обізнані працівники школи мають проводити пояснювальні роботи з батьками та допомогти їм за допомогою сучасних технологій наблизитись до розмови з даного приводу в домашні умови та сформувати прийоми протидії впливу тих самих технологій та можливостей, які вони надають дитині, а часто й дорослим особам.

Навчальні заклади - каталізатор змін та реформ освітньої системи. Саме вона є поштовхом та рушійною силою надаючи інформацію про потребу корективів, ініціює впровадження нових метод, підходів, стимулює трансформацію структури, форм та змісту навчання, знаходячи нові прийоми статевого виховання як реакцію на зміну суспільного простору.

На сьогоднішній день реалізація статевого виховання має відбуватись через інтерактивну освіту, використання її методів, інших креативних методів та підходів: ситуативні методики, аналізу проблему, мозковий штурм, групові та індивідуальні методи, пошуку альтернативного рішення,

вільного вибору задля розвитку критичного мислення та вдосконалення навичок знаходження вірного для себе рішення шляхом співставлення набутих знань, суспільних норм і власного внутрішнього відчуття комфортного рішення та розвиток дальньострокового бачення результатів обраного шляху подій [9].

Імплементация досвіду інших країн має відбуватись за показниками, що вже показали низку позитивних результатів. Серед таких: індивідуалізація навчального процесу; поділ класу на підгрупи, проте, не на постійній основі, а базуватись на зміні колективу групи через проміжок часу, або по завершенню виконання групового завдання задля підвищення комунікаційних здібностей та навичок, умінню прилаштовуватись до ситуацій; розділяти у процесі вивчення певних тем дівчат та хлопців (підкреслюється, що поділ має відбуватись за умови поділу класу за статевими ознаками лише в період вивчення деяких тем, які конкретно стосуються тематики чоловічого та жіночого в детальному описі досліджуваної теми. Інші дискусії мають проходити на дуальності думок та поглядів чоловічої та жіночої точки зору); використання методів проектування аби створити ілюзію ситуації та відтворити можливі варіанти розвитку та ризиків; методи візуалізації помилок. Впровадження в практику та реалізація основних принципів більшості європейських країн посприє створенню сприятливих умов для гармонійного включення до загальної концепції освіти принципів статевого виховання, її методик та, згодом, самого предмету до списку інших загальнообов'язкових дисциплін, що допоможе стимулювати творчість, креативність та прояви ініціативи, інші необхідні навички співпраці для формування різного роду відносин, в тому числі статевих і сімейних.

Здійснення статевого виховання і його змін має врахувати особливості та специфіку не лише зарубіжних країн, але і вітчизняної системи освіти, норми та культурні традиції суспільства, які в кожній країні відрізняються ставленням до гендеру, статі, а також мають релігійну та національну

специфіку, відмінність вірувань, зважаючи на різноманітність населення України.

Організація роботи, відповідно досвіду Європейських країн в Україні, має організовуватись комплексно, разом із залученням до обговорених тематик інших дисциплінарних зв'язків. Прикладом можуть слугувати обговорення літературних творів українських митців та зарубіжних з точки зору різних підходів до розуміння відносин та ставлення до сімейного, виокремлення сімейних цінностей та аналіз висновків наданих авторами. По можливості проводити дискусії українською, російською та англійськими мовами, або іншими мовами на яких спеціалізується навчальний заклад. Звертатись за інформативними відомостями до біології, суспільствознавчих наук, історії. Вносити корективи до фізичної підготовки з урахуванням фізичних особливостей статей. Вищеописані корективи мають вноситись шляхом внесення змін до організаційно-методичної бази: навчальні програми, журнали, посібники та підручники. Класні та позакласні, факультативні заняття мають проводитись із дотриманням сучасних вимог до навчально-виховного процесу. Найбільш ефективною вважають канадську систему організації факультативних заходів, принцип якої полягає у самостійному виборі учнівської молоді предметів для вивчення, що підвищує мотиваційну складу та рівень підготовки в цілому.

Отже, потрібно пам'ятати, що лише за умови консолідації усіх учасників процесу можливо досягти успішного впровадження статевої освіти в Україні. Сім'я, школа, релігійні установи, позашкільні організації навчально-виховного спрямування, засоби масової інформації, дослідницькі центри, вищі навчальні заклади та органи державного управління мають скоординувати зусилля та вибудувати кооперацію, яка структурно та практично забезпечувала б необхідні ресурси задля отримання максимально ефективних результатів від впровадження та функціонування. Адже, як показує досвід інших країн, квапливі та недостатньо обґрунтовані дії можуть призвести до невдоволення зі сторони суспільства та, інколи революційним

бумом, після котрого спроби відновити політику статевого виховання є клопіткою та довготривалою працею. Формування стратегії має мати дисциплінарний характер та отримати підтвердження вірного шляху методами різних наук, оскільки реалізація засад відбувається на різних рівнях.

Останній рівень охоплює, відповідно, інституції та навчальні заклади, де безпосередньо, відбувається впровадження різного роду теоретичних засад в практичне використання. До того ж, нагальною проблемою є недостатній зворотній зв'язок. Для кращого варіанту реалізації теоретично продуманого плану і донесення його до масовості є комунікація між усіма рівнями і реакція на ту чи іншу зміну, що дозволить виявити оптимальніший сценарій побудови майбутнього освітнього процесу [8].

Умовою якісного впровадження та здійснення політики сексуальної освіти є питання кваліфікованого набору кадрів. І практика доказує, що необхідність трансформацій кадрової підготовки присутня в освітнянських реаліях. До того ж статево виховання в більшості країн починається з дитячого садочку, а підготовка наших спеціалістів не передбачає такого розвитку подій. За концепцією підготовки кадрів в даній сфері принципово важливим є таке виховання, при якому не лише накопичуються практично-теоретичні та дидактичні знання предмету, але й формуються загальнолюдські якості : чесність, відкритість, терпіння та розуміння унікальності кожної людини, креативність у підходах і пошуках рішень, а також, самоаналіз і самодисципліна.

При підготовці спеціалістів з виховання статева просвіта є лише частиною окремих навчальних дисциплін, як говорилося раніше, зазвичай-біології та основ здоров'я, що ніяким чином не розкриває питання в повному обсязі. До того ж, кожна наука має свої методи, принципи і підходи, що вкрай важливо використовувати на практиці. Необізнаність їх веде до того. Що навіть усвідомлення необхідності сексуальної просвіти може виявитись помилкою при викладанні знайомими методами інших наук. Тобто, статева

та сексуальна освіта має включатись до змісту підготовки професіоналів як самостійна наука, а не бути включена до розділів або спецкурсів.

Підвищення компетентності педагогів шляхом створення державних та приватних мереж центрів, які б надавали послуги з підвищення кваліфікації вихователів, вчителів різної категорії і педагогів. Бо основою забезпечення якісної освіти є культурне, грамотне та достовірне викладення матеріалу з боку педагогів для зацікавлення у дисципліні слухачів.

Проте, варто не забувати, що на сьогоднішній день трансформується вся система освіти. Саме тому не потрібно забувати про мотивацію та стимулювання не лише учнівської молоді, але й тих людей, котрі будуть викладати. Зацікавленість викладача у предметі велика запорука максимальної віддачі під час викладацької діяльності. Активація вихователів до професійного розвитку може бути сформована сучасною тенденцією он-лайн проектів. Їх реалізація допоможе викладачам отримувати знання та навички не витрачаючи лишнього часу та затрат на дорогу, допоможе мати змогу у зручний час отримати послугу. Також становленню провідних спеціалістів допоможе залучення провідних ВНЗ тощо до співпраці, безпосередня участь у розробці навчально-методичної бази, у роботі конференцій та інших видах організованої передачі знань: семінарів, курсів, спец програм, вебінарів. Позитивним показником буде долучення працівників освітньої сфери до діяльності державних органів на період розробки законопроектів та муніципальних програм з питань планування сім'ї [59].

Конференції - один з яскравих прикладів використання людського капіталу задля отримання різнопланових вигод. Найбільш актуальні є можливість отримати знання та передати їх іншим, можливість проявити себе, а для молодих спеціалістів заявити про себе, обговорення, дискусії інноваційних тем, актуальних проблем. Ще однією позитивною стороною є прибуток від організованого заходу. Тому переймаючи перспективний досвід освітніх систем інших держав обмін інноваційним досвідом може

відбуватись шляхом міжнародних конференцій та розширенням програм обміну інтелектуального потенціалу педагогів та студентів, що посприяє унікальній можливості ознайомлення з із провідними тенденціями статевого виховання різних країн світу. Така система заохотить та стимулює накопичення передового педагогічного досвіду, надасть можливість перейняти досвід інших освітніх систем у галузі сексуальної освіти. А обмін досвідом та ідеями, налагодження міжнародних контактів, зв'язків активує професійний розвиток та проведення освітніх реформ на різних рівнях

До рекомендацій запропоновано здійснити моніторинг в кожній області, щодо результату виховної діяльності зі статевої освіти різних організацій. До моніторингу включити такі показники: статистичні дані кількості устав, які надають допомогу з питань психологічної, сексуальної допомоги, консультаційних центрів, показники соціальних досліджень з питань задоволеності освітніми послугами.

Обговорені методи імплементації зарубіжного досвіду з питань поліпшення ситуації окресленої освітньої проблеми, безумовно не завершуються на цьому списку і потребують уважного вивчення і практичної реалізації у навчальні заклади. Використання нової специфіки підходів інтенсивніше відобразиться на інтеграції статевого досвіду інших країн, до того ж, сприятиме тіснішій співпраці з європейським союзом. Будь-який аналіз проблеми доводить, що позитивних зрушень можна досягти лише шляхом дій. Безумовно вони мають бути вагомо обґрунтовані та зважені, проте, обов'язковими. Саме консолідація зусиль української спільноти допоможуть становленню трансформацій.

Висновки до розділу 3

На сьогодні задля покращення стану країни ефективно мають бути застосовані інструменти державної політики. Одними з таких інструментів виступають державні цільові програми, що передбачає програмно-цільовий

підхід у плануванні процесів регуляції. Державна політика у сфері сімейного виховання спрямована на формування сприятливих соціокультурних та економічних умов для життєдіяльності сім'ї, підвищення рівня якості життя, пропаганду здорового способу життя, збереження генофонду української нації та здійснення профілактичних, просвітницьких заходів. Реалізація її потребує комплексного підходу державних і галузевих заходів. Саме за останніми передбачено розробка державних цільових програм сімейного виховання та всіх її складових елементів, що безпосередньо корелюють в залежності від стану, норм, цінностей та пріоритетів сімейного виховання.

На сьогодні існує низка програм, які згадувались в даній роботі, проте, аудит їх ефективності доводить, що їх реалізація виконується недостатньо якісно за такими показниками: неправильно підібрані методи, якими керуються державні структури у процесах суспільних трансформацій; низька ефективність самої програми із-за її недоліків при створенні; погана організація польових досліджень на перших етапах планування і створення документа та інші. Ще одним із недоліків є фінансування даних проектів.

Україна - не перша країна з подібною ситуацією, що мала спроби застосувати нові методи та технології або імплементувати досвід інших, більш гегемоніших країн. Це є беззаперечною перевагою та форою, оскільки надає можливість проаналізувати можливі помилки та недоліки системи аби не допустити подібних ситуацій. Аналіз досвіду інших країн дасть змогу роздивитись становище української навчальної платформи та можливі корективи з точки зору нової педагогічної парадигми для усвідомлення навчальних закладів та сімейного виховання в сфері сексуальної освіти в більш демократичному розумінні, як установу, що здійснює підготовку гармонійно розвиненої особистості різних напрямів через шкільну, позашкільну, позакласову діяльність та надасть можливість побудувати партнерську мережу з громадськими організаціями, як одну з оригінальних ідей зарубіжного педагогічного досвіду аби зацікавити у тематиці молодь та залучати їх добровільним методом, замість примусового у вигляді

обов'язкових навчальних дисциплін(проте, мова йде про доцільність і таких і таких установ, а не лише конкретно одного випадку).

Під час дослідження було встановлено, що кожна країна є унікальною, саме тому немає єдиновірного способу впровадження такої делікатної. Проте, вірним шляхом буде створення державою підґрунтя для реалізації засад політики. Соціологічні дослідження, статистичні підрахунки та комплекс інших інструментів дозволять дізнатись сучасний стан та можливі методи його покращення.

До того ж, знайдення поля проблем є лише одним із перших етапів до їх розв'язання. Не менш важливою є фінансова частина плану. Яка зовсім не реалізується в Україні зі сторони держави. Фінансування проектів відбувається за рахунок коштів різноманітних фондів та волонтерських акцій. Результатом чого є високий рівень громадянської ініціативи, а, отже, питання турбує населення країни.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, аналізу існуючої системи засад здійснення державного регулювання в сфері сімейного виховання в Україні та реінжиніринг її сучасної моделі з урахуванням зарубіжного досвіду.

Отримані в ході дослідження результати підтверджують досягнення поставленої мети й вирішення завдань, дають підстави сформулювати такі висновки і практичні рекомендації:

1. Проаналізовано наукові вітчизняні та зарубіжні джерела досліджуваної теми. Зазначено, що у вітчизняній та зарубіжній літературі не зроблений комплексний компаративний аналіз засад державних трансформацій в сфері сімейного виховання, інструментів та механізмів державного регулювання. Проаналізовано нормативно-правове регулювання здійснення політики в сферах сімейного виховання та соціалізації особистості в Україні, визначено його ефективність, виявлені проблеми, не вирішені в правовому полі державного регулювання сферами досліджуваного сектору.

2. Досліджено кращі зарубіжні практики вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері сімейного виховання й можливості імплементації в Україні досвіду вирішення низки проблем, що набувають статусу трендів: високий рівень підліткових вагітностей, хвороб, що передаються статевим шляхом, насилля в сім'ї, низький морально-культурний рівень суспільства, знецінення особистості та проявів індивідуальності. Доведено важливість досвіду Європейських країн щодо стандартизації статевого виховання як важливого аспекту сімейного; інституціоналізації сімейного виховання та його аспектів до загальнообов'язкової програми освіти Балтійських країн. Разом з тим був проаналізований негативний досвід ряду держав, включаючи США, що

також має враховуватись при формуванні політики в сферах сімейного виховання та соціалізації особистості в Україні.

3. Визначена потреба в інституціоналізації статевого виховання як важливого елементу формування особистості, що проходить свої перші етапи в сімейному колі. Запропоновано здійснювати державну політику сімейного виховання шляхом непрямого впливу. Зауважено, що одним із масштабних непрямих агентів мають стати освітні платформи в будь-яких їх проявах.

4. Проаналізовано реалізацію державних цільових програм, як інструменту практичного вирішення проблем політики регулювання статевого виховання. Проте, аудит їх ефективності доводить, що їх реалізація відбувається недостатньо якісно за більшості показниками. І одним із показників є державне фінансування, що реалізовується не в повній мірі.

6. Здійснено моніторинг фінансування проектів в сфері сімейного виховання, досліджені оприлюднені звіти реалізації бюджетного процесу, що стало підтвердженням гіпотези про недостатній потік державних інвестицій.

7. Розроблено рекомендації щодо удосконалення та реінжинірингу існуючої системи засад і механізмів державного управління в сферах сімейного виховання та соціалізації особистості. А саме:

запропонована трьохвекторна програма розвитку, націлена на батьків, молодь (дітей) та педагогів, з метою комплексного подолання проблем на всіх рівнях. Відповідно до трьох векторного розвитку пропонується змінити навчальну програму педагогіки сімейної освіти; створити онлайн платформу допомоги батькам, де можна було б швидко та зручно, в доступній формі отримати кваліфіковану допомогу від професіоналів; доповнити загальноосвітню шкільну програму статевим вихованням; наголошено на необхідність психологічної підтримки практикуючого психолога в школах.

Отже, державна політика сімейного виховання та соціалізації особистості в кожній країні має індивідуальні прояви та стикається з бар'єрами на різних етапах, хоча необхідність державного регулювання досліджуваної теми в рамках магістерської роботи та інституціолізований

підхід , шляхом аналізу наявних проблем суспільства, є беззаперечна. Саме тому більшість науковців, педагогів не лише в Україні знаходяться в пошуку нових рішень, методик, інструментарію та шляхів вирішення даної проблеми. Нові методи та інноваційні форми, підходи допомогли б уникнути основних проблем розробки теоретичних та практичних засад сучасного виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авегян О. К. Социально-перцептивные особенности детей с нарушениями развития : монограф. исслед . Челябинск : [б. и.], 1999. 356 с. : ил. - ISBN 5-89851-007-9 : Б. ц. Библиогр.: 304-322 с.
2. Авчухова А. М. Державна політика соціальної підтримки сімей з дітьми та основні шляхи її вдосконалення. Стратегічні пріоритети. 2012. № 2 (23).129. 137 с.
3. Алексєнко Т. Ф. Сучасне сімейне виховання: концептуалізація ідей теорії та практики : монографія. Умань : Жовтий О. О., 2016. 436 с
4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Дата оновлення: від 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 17.11.18).
5. Бялик О. В. Впровадження інтерактивних форм та методів статевого виховання учнів у країнах Євросоюзу. *Vysoká Škola Danubius Fakulta sociálnych štúdií. – Sládkovičovo, Slovak Republic, 2016. 174–177 p.*
6. Бялик О. В. Засоби статевого виховання учнівської молоді в закладах освіти країн Євросоюзу. Молодіжна політика : проблеми та перспективи : збірник наукових праць / Ред. С. Щудло, П. Длугош. Дрогобич. Жешув : «Трек ЛТД», 2016. Вип. 7. 154–159 с.
7. Бялик О. В. Історія розвитку системи статевого виховання у країнах Європейського Союзу. Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. № 3. Додаток 1 : Інтеграція вищої освіти і науки. Київ, 2015. 33–39 с.
8. Бялик О. В. Мета і завдання статевого виховання учнів у країнах Європейського Союзу. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до Вип. 36, Том III (63). Київ : Гнозис, 2015. 278–286 с.

9. Бялик О. В. Методи статевого виховання учнівської молоді в закладах освіти країн Євросоюзу. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59). 3–12 с.
10. Бялик О. В. Особенности полового воспитания учащейся молодежи в школах стран-основателей Евросоюза. Вестн БДПУ. Серия 1. 2016. № 3(89). 36–39 с.
11. Бялик О. В. Педагогічна модель університету. Сер. Педагогіка. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2015. Вип. ХІУ. 20–25с.
12. Бялик О. В. Провідні принципи статевого виховання учнів у закладах освіти країн Євросоюзу. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Вип. 19, 2015. 104–113 с.
13. Бялик О. В. Современные подходы к половому воспитанию учащейся молодежи некоторых стран Европейского Союза. Азимут научных исследований : педагогика и психология. 2013. № 1 (2). 8-10 с.
14. Бялик О. В. Стан дослідження проблеми статевого виховання учнівської молоді в зарубіжній педагогічній думці. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. Праць ДВНЗ “Донб. держ. пед. ун-т” (ДДПУ) / за заг. редакцією проф. В. І. Сипченка. Харків : ТОВ «Видавництво НТМТ», 2016. № 5 (79). 137–147 с.
15. Бялик О. В. Статева просвіта та дошлюбне виховання в США. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць Вип.12. Ч.2. Інститут проблем виховання АПНУ України. Київ, 2008. 479–483с.
16. Бялик О. В. Статеве виховання молоді в контексті зарубіжного досвіду Зб. наук. праць УДПУ. Умань : СПД Жовтий, 2008. Ч.1. 38–43 с.
17. Бялик О. В. Статеве виховання підлітків в умовах сім'ї. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Вип.10. Т.2. Кам'янець-Подільський, 2007. 284–290 с.

18. Бялик О. В. Статеве виховання учнів у закладах освіти країн першої хвилі вступу до європейського співтовариства. Порівняльно-педагогічні студії. Науково-педагогічний журнал, 2016. № 2 (28). 31–39 с.
19. Бялик О. В. Статеве виховання школярів: вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 228 с.
20. Бялик О. В. Статеве виховання школярів: європейський контекст : монографія. РВЦ «Візаві», 2016. 369 с.
21. Бялик О. В. Суспільно-історичні передумови статевого виховання учнівської молоді. Молодь і ринок. 2015. № 5. 117–123 с.
22. Бялик О. В. Форми організації статевого виховання учнівської молоді в закладах освіти країн Євросоюзу. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (46), Issue: 97, 2016. 16–19 p.
23. Бялик О.В. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах євросоюзу: дис. ... д-ра пед.наук: 13.00.07. Умань, 2017. 547 с.
24. Глобальные данные о ВИЧ, региональные данные – 2017 г., антиретровирусная терапия в регионах – 2017 г. URL: <http://www.unaids.org/ru/resources/fact-sheet> (дата звернення : 06.07.18)
25. Гречин І. М. Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині : дис. ... пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2012. 166 с.
26. Виткаускайте.Д. Дефектологія. 1994. №1. 48-52 с.
27. Даценко І. М. Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у республіці Польща : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2008. 18 с.
28. Декларація про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок, затверджена постановою Верховної Ради України від 05.03.1999 р. № 475-XIV // ВВР України. 1999. № 17. Ст. 129.
29. Дюркгейм Э. Самоубийство. М.: Мысль, 1994. 399 с.
30. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України.

2014. № 1556-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
(дата звернення: 17.07.18)
31. Кащенко Е. А. Основы социокультурной сексологии. Изд.2, испр. и доп. URSS. 2011. 256 с.
32. Козлов В. А. Институциональный подход к разработке семейной политики / В. А. Козлов. – М. : Институт экономики РАН, 2010. 51 с
33. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
(дата звернення 14.10.18)
34. Концепція державної сімейної політики, схвалена постановою Верховної Ради України від 17.09.1999 р. № 1063-XIV // ВВР України. 1999. № 46-47. Ст. 404.
35. Концепція сімейного виховання в системі освіти України на 2012-2021 роки «Щаслива родина»: Схвалено Вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 14 листопада 2012 року №9. URL: <http://oipopp.ed-sp.net/node/11149> (дата звернення: 23.10.18)
36. Кравець В. П. Психологія сімейного життя : навч. посіб. : у 2-х ч. / В. П. Кравець. Тернопіль : КЖВ “Тернопіль”, 1995. 696 с.
37. Кризина Н.П. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: механізми формування та реалізації: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2008. 36 с.
38. Максимович О. М. Сучасна сім'я : проблеми виховання дітей : монографія / О. М. Максимович. ІваноФранківськ, 2017. 200 с.
39. Мишель Монтень. ОПЫТЫ. Перевод А.С.Бобовича и др. Michel de Montaigne. Les Essais М.: Голос, 1992. 218 с.
40. Мішин А. Державна сімейна політика як цілісна науково-практична система// Актуальні проблеми державної сімейної політики: матер. наук.- практ. конф. 2010. № 1/2. 17—22 с.

41. Ничипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні: формування та шляхи реалізації: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.07. Київ, 2008. 20 с.
42. Ничипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань : Сочінський, 2011. 217 с.
43. Об образовании в Российской Федерации: Закон РФ от 29 декабря 2012 N 273-ФЗ. Дата обновления: 03.08.2018. URL: <http://zakon-ob-obrazovanii.ru/izmeneniya.php> (дата звернення: 10.11.18)
44. Опыт реализации молодежной семейной политики в субъектах Российской Федерации. М., 2004. С. 107.
45. Паничок Т. Я. Статеве виховання учнівської молоді у Німеччині : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2010. 163 с.
46. Повалій Л. В. Виховання дітей у сім'ях різного типу: метод. рек. Київ : Науковий світ, 2010. 47 с.
47. Подпрограмма «Обеспечение жильем молодых семей» утверждена постановлением Правительства РФ от 28.08.2002 № 638 // Положение молодежи и реализация государственной молодежной политики в РФ: 2002 год. М., 2003. 82 с.
48. Про введення воєнного стану в Україні: Указ президента України від 28.11.2018р. № 2630-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.09.18)
49. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621IV. Дата оновлення: 12.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (дата звернення: 07.10.18)
50. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: наказ Міністерства соціальної політики від 10.09.2012 № 995/557. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1629-12> (дата звернення: 01.11.18)

51. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/stru/conv> (04.11.18)
52. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/> (дата звернення: 12.09.18)
53. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/ed20180725> (дата звернення: 24.11.18)
54. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 № 286VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17> (дата звернення: 25.11.18)
55. Про схвалення Концепції державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249890555> (дата звернення: 27.11.18)
56. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів від 03 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-gromadyanskoji-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 08.10.18)
57. Про утворення Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини: Закон України від 25.03.2006 № 367-2006-п. Дата оновлення: 18.04.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2006-%D0%BF> (дата звернення: 16.09.18)
58. Програма «Повышение качества жизни детей и семей с детьми в Санкт-Петербурге» на 2011-2013 гг: постановление от 17 мая 2011 года N577. URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=131046315&backlink=1&&nd=131042609> (дата звернення: 08.10.18)

59. Пьянов А. И. К вопросу о содержании предметной области государственной семейной политики. Вестник Ставропольского государственного университета. Вип. 58.2008. 277 с.
60. Сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. URL : <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet> (дата звернення: 23.09.18).
61. Семенець-Орлова І. А. Сімейна політика: проблема наукової дефініції [Електронний ресурс]. URL: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Politologia/7_74867.doc.htm (дата звернення: 27.11.18).
62. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 02.09.18).
63. Л. В. Гончар, Т. В. Кравченко, І. М. Мачуська, К. М. Павицька, А. В. Хижняк. Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах : монографія.. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 176 с.
64. Чванова М. Психолого-педагогический журнал Гаудеамус. 2006. Т. 2. № 10. 47-56 с.
65. Чванова М. С., Малышева Н. В., Киселева И. А. Применение механизмов социального партнерства для реализации кластерного подхода в проектной деятельности студентов и школьников. Социально-экономические явления и процессы. 2011. № 1-2. 374–376 с.
66. Чванова М. С., Молчанов А. А., Храмова М. В. Социальное партнерство – один из механизмов совершенствования социально-инновационной деятельности вуза. Образовательные технологии и общество. 2012. Т. 15, № 2. 581-601с.
67. Чеховська І. В. Співвідношення соціальної і сімейної політики: деякі теоретичні і 12 практичні аспекти. Право та управління. 2011. № 1. 465–474 с.

68. Чеховська І. В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем сучасної сімейної політики України. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2010. № 1 (48). 229-237 с.
69. Шиделко А. В. Соціальна профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні та в Польщі : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04. Запоріжжя, 2012. 166 с.
70. Bornemann R. Sexualerziehung im Kindergarten– Frankfurt am Main : Brandes & Apsel, 1994. 324 p.
71. Borrmann R. Pädagogische grundlegungssozialistischer Sexualerziehung. Leipzig, 1985. 396 p.
72. Byalik O. V. Monitoring students sexual education in the family of the European Union. Geopolitical processes in the world today: Collection of scientific articles. – “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2016. 289–292 p.
73. Byalik O. V. The problem of tutor training in sexuality education in modern European society. Trends in der Entwicklung der nationalen und internationalen Wissenschaft: Sammelwerk der wissenschaftlichen artikel. Verlag SWG imex GmbH, Nurnberg, Deutschland, 2016. 277–280 p.
74. BZgA/WHO Regional Office for Europe // Country paperson youth sex education in Europe. 2006. URL: <http://www.sexualaufklaerung.de/cgi/sub/ fetch.php?id=489> (дата звернення: 18.11.18).
75. Implementing Sexuality Education - Symposium Report, UNAIDS Inter-Agency Team on Education, 2011. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002108/210883e.pdf> (дата звернення: 04.08.18).
76. Koch F. Negative und positive Sexualerziehung. Heidelberg, 1971. 290 p.

77. Koch F. Sexualität, Erziehung und Gesellschaft. Vondergeschlechtlichen Unterweisungszuremanzipatorischen Sexualpädagogik. Frankfurt am Main : KRATZ-DREISBACH, 2000. 219 p.
78. Koch F. Zur Geschichte der Sexualpädagogik : Handbuch Sexualpädagogik und sexuelle Bildung. Weinheim und München, 2008. 23–38 p.
79. Kontula O. Reproductive health behavior of young Europeans / Osmo Kontula // The role of education and information. 2004. V. 2. 100 p.
80. McCall, R. B., & Stocking, S.H. A summary of research about the effects of divorce on families. Boys Town, NE: The Boys Town Center for the Study of Youth Development, 1980. 121p
81. McDonald P. Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy. Population and Development Review. Vol. 32, 3 (Sep. 2006). 485–510 p.
82. McKee A. The importance of entertainment for sexuality education. Sex Education, 2012. № . 499–509 p.
83. McKee A., Watson A.-F., Dore J. “It’s all scientific to me“: focus group insights into why young people do not apply safe-sex knowledge. Sex Education, 2014. № 6. 652–665 p.
84. Nurmiäho T. Human relations and sex education in Finland / T. Nurmiäho [электронный ресурс]. URL: www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B82YG (дата звернення: 09.08.18).
85. Sokolov A. Foresight in Russia: Implications for Policy Making Science, Technology and Innovation Policy for the Future: Potentials and Limits of Foresight Studies (eds. D. Meissner, L. Gokhberg, A. Sokolov), New York, Dordrecht, London: Springer, Heidelberg. 2013. 183–198 p.
86. Support The Guardian: Swedish sex education has time for games and mature debate: № jun 5, 215 p.
87. The Unexpected Solution to Europe’s Demographic Crisis – Promoting Life and Family // Family Restoration. 163 p

ДОДОТКИ

Додаток А

Доброго дня, шановний респонденте, дякуємо, що приймаєте участь в опитуванні. Просимо Вас максимально чесно відповісти на представлені нижче питання. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

Блок 1

1. Вкажіть будь-ласка скільки Вам років?

2. Вкажіть будь-ласка Вашу стать
 - a) Жіноча
 - b) Чоловіча
3. У Вашій школі в рамках загальноосвітньої програми ведуться бесіди про статеве виховання?
 - a) Так
 - b) Ні
4. Чи ведуться окремі факультативи або спецкурси зі статевої освіти?
 - a) Так
 - b) Ні
5. Чи вважаєте Ви доцільним предмети зі статевого виховання в рамках освітньої програми?
 - a) Так
 - b) Ні

6. Яким чином Ви отримуєте інформацію в данній сфері? Розставте за пріоритністю

- a) Розмови з батьками
- b) Розмови з однолітками/друзями
- c) Статеве виховання відбувається в школі
- d) Інші спеціалізовані заходи зі статевої просвіти

7. Чи вважаєте Ви доцільним викладання статевого виховання в рамках школи?

- a) Так
- b) Ні

Поясніть чому?

8. Назвіть причини виникнення ВІЛ/ СНІДу

9. Чи мали Ви статевий акт?

- a) Так (перейдіть до наступного питання)
- b) Ні

10. Статевий контакт був захищений?

- a) Так
- b) Ні

Які засоби контрацепції Ви використовували і перерахуйте відомі Вам загалом?

11. Чи переживали Ви з приводу можливості своєї вагітності/ свого партнера?

- a) Так
- b) Ні

Блок 2

Напроти твердження поставте вірну відповідь. Що є міф (М), а що факт (Ф)

1. Більшість підлітків здійснюють статевий акт до закінчення школи
2. Активне статеве життя не є запорукою популярності серед однолітків
3. На фізіологічному рівні сексуальне бажання у дівчат таке ж сильне, як у хлопців, але задля збереження своєї репутації дівчата мусять говорити «ні»
4. Цнотливий хлопець є справжнім чоловіком
5. Людина-носій ВІЛ може інфікувати свого сексуального партнера
6. Утримання – єдиний 100% метод контрацепції
7. Використання презервативів під час статевих контактів може зменшити ризик ВІЛ-інфекції
8. Під час першого статевого акту дівчина не зможе завагітніти
9. Венеричні захворювання не передаються статевим шляхом
10. Статевий акт без презерватива є ознакою довіри одне одному

Дякуємо за ваші відповіді

Додаток Б

Доброго дня, шановні батьки, дякуємо, що приймаєте участь в опитуванні. До Вашої уваги коротеньке анкетування, тому просимо Вас максимально чесно відповісти на представлені нижче питання. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

1. Як Ви вважаєте, звідки Ваші діти отримують інформацію про статеві стосунки?
 - a) Від батьків
 - b) Від педагогів, психологів
 - c) З інтернету
 - d) Від друзів
 - e) З інших джерел _____
2. Чи можете Ви перерахувати всіх, з ким спілкується Ваша дитина?
 - a) Так
 - b) Ні
3. Чи розмовляєте Ви зі своєю дитиною на тему її статевого життя?
 - a) Так
 - b) Ні
 - c) Частково
4. Чи вважаєте Ви свою родину прикладом сімейних стосунків?
 - a) Так
 - b) Ні
5. Чи потрібні Вам професійні поради спеціалістів з питань відвертих розмов з дітьми про їх статеве життя?
 - a) Так, я звертався
 - b) Так, маю на меті звернутись
 - c) Так, проте не знаю куди звернутись
 - d) Так

е) Ні

Дякуємо за відповіді